

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

281-65/ 17

Београд

дел.бр. 35230 датум: 25. 9. 2017. г.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

**МОНИТОРИНГ
ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА**

Извештај о посети ОЗ Врање

Београд, септембар 2017. године

САДРЖАЈ

1. УВОД

- 1.1. ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ
 - 1.1.1. Мандат НПМ
- 1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ
 - 1.2.1. Општи подаци о посети
 - 1.2.2. Ток посете
 - 1.2.3. Сарадња Завода са НПМ
- 1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ
 - 1.3.1. Општи подаци о Заводу
 - 1.3.2. Посебни подаци / Службени подаци из 2016. године
 - 1.3.3. Посебни подаци / Службени подаци на дан посете

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

- 2.1. МАТЕРИЈАЛНИ И ДРУГИ ЖИВОТНИ УСЛОВИ
 - 2.1.1. Просторије - спаваонице
 - 2.1.2. Заједничке просторије
 - 2.1.3. Хигијена
 - 2.1.4. Смештај прекршајно кажњених лица
- 2.2. ИСХРАНА
 - 2.2.1. Кухиња
 - 2.2.2. Трпезарија
 - 2.2.3. Набавка прехранбених производа и ствари за личну употребу
- 2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА РАДА ЗАВОДА
 - 2.3.1. Правна заштита
 - 2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа
 - 2.3.1.2. Пружање правне помоћи
 - 2.3.1.3. Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права
 - 2.3.1.4. Притужбе, жалбе и поднесци
 - 2.3.2. Безбедност
 - 2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)
 - 2.3.2.2. Мере безбедности
 - 2.3.2.2.1. - Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета
 - 2.3.2.2.2. - Видео надзор
 - 2.3.2.2.3. - Служба за обезбеђење
 - 2.3.2.2.4. - Аларм за позивање страже
 - 2.3.2.3. Мере принуде
 - 2.3.2.4. Посебне мере
 - 2.3.2.5. Дисциплинске мере
 - 2.3.2.5.1. - Упућивање у самицу
 - 2.3.3. Контрола рада завода
- 2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ
 - 2.4.1. Третман
 - 2.4.1.1. Одсек за третман
 - 2.4.1.2. Пријем осуђеног и спровођење програма поступања
 - 2.4.1.3. Измена програма поступања / накнадно разврставање
 - 2.4.1.4. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст
 - 2.4.2. Образовање и стручно оспособљавање
 - 2.4.3. Упошљавање
 - 2.4.4. Слободно време
 - 2.4.4.1. Време изван затворених просторија и физичке активности
 - 2.4.4.2. Културне и уметничке активности
 - 2.4.5. Обавештавање
 - 2.4.5.1. Штампa
 - 2.4.5.2. Телевизија

- 2.4.5.3. Библиотека
- 2.4.6. Посете
- 2.4.7. Пошиљке и комуникација
 - 2.4.7.1. Пакети
 - 2.4.7.2. Новчане пошиљке
 - 2.4.7.3. Телефонирање
- 2.4.8. Верска права
- 2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА
 - 2.5.1. Организација
 - 2.5.1.1. Здравствено особље
 - 2.5.1.2. Здравствене евиденције
 - 2.5.1.3. Праћење здравственог стања
 - 2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите
 - 2.5.1.5. Апотека, подела лекова и терапије
 - 2.5.2. Лекарски прегледи
 - 2.5.2.1. Прегледи по пријему
 - 2.5.2.2. Прегледи по захтеву
 - 2.5.2.3. Прегледи у посебним случајевима
 - 2.5.3. Лечење и интервенције
 - 2.5.3.1. Лечење и интервенције у Заводу
 - 2.5.3.2. Лечење и интервенције ван Завода
 - 2.5.3.3. Стоматолошка заштита
 - 2.5.3.4. Лечење душевно оболелих лица, лица која болују од заразних и болести зависности
 - 2.5.4. Посебни аспекти здравствене заштите
 - 2.5.4.1. Заразне болести
 - 2.5.4.2. Болести зависности
 - 2.5.4.3. Повређивања
 - 2.5.4.4. Штрајк глађу
 - 2.5.4.5. Смртни случајеви
 - 2.5.5. Здравствени надзор
 - 2.5.5.1. Надзор над условима у Заводу
 - 2.5.5.2. Надзор над радом здравствене службе

1. УВОД

1.1. ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ

1.1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НПМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународну мрежу помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен 29. јануара 2016. год. у "Службеном гласнику Републике Србије".

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Окружни затвор у Брању
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	02. август 2017. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењем Београдски центар за људска права
ВРСТА ПОСЕТЕ	редовна, по Плану посета за 2017. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
САСТАВ ТИМА ЗА ПОСЕТУ	<p>Вођа тима: Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i></p> <p>Чланови тима: Јелена Самарџић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Јелена Јелић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Марко Васиљевић, <i>Београдски центар за људска права</i> Проф. др Ђорђе Алемпијевић, <i>специјалиста за судску медицину</i> Петар Јаначковић, <i>преводац за арапски језик</i></p>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) посете установама у којим се налазе лица лишена слободе обавља у складу са усвојеном методологијом, по којој посета садржи пет фаза.

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета тима НПМ започета је, у оквиру I фазе по утврђеној методологији, састанком са управом Завода.

У уводном излагању, вођа тима указао је на мандат НПМ, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу.

Представници управе Завода су представили институцију у општим цртама, и указали на основне проблеме са којима се Завод суочава у раду, посебно истичући да постоји кадровски недостатак и то пре свега у Служби за обезбеђење. Наводе да је сачињен нови предлог систематизације, али да се број запослених није повећао.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Тим НПМ је обишао смештајне капацитете, најпре просторије за смештај притвореника, просторије за смештај осуђених и прекршајно кажњених лица, пријемно одељење, просторију за смештај лица под посебним и дисциплинским мерама, затим просторе за шетњу, кухињу и трпезарију, кантину, просторије за посете и просторију за пружање здравствене заштите.

ФАЗА III: УТВРЂИВАЊЕ СТАЊА У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

Посета тима НПМ је, у оквиру III фазе посете по утврђеној методологији, обухватила разговоре са руководиоцима областима рада (начелницима служби) у Заводу о стању у релевантним областима као што су безбедност и инциденти, мере принуде, посебне и дисциплинске мере, права лица лишених слободе и њихов третман, здравствена заштита и сл.

Начелници и друга одговорна лица у Заводу су чланове тима НПМ информисали о стању у Заводу и проблемима са којима се суочавају у раду.

Током разговора извршен је увид и фотографисање документације релевантне за утврђивање стања и поштовања права лица лишених слободе.

У оквиру III фазе посете, чланови тима НПМ су и обишли поједине посебне просторије референтне за област посматрања.

ФАЗА IV: ИНТЕРВЈУИ СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

Тим НПМ је, током посете обавио интервјуе са око 50 лица лишених слободе, који су се у време посете налазили у Заводу. Нико од лица, са којима је обављен разговор, није се жалио на било какав облик тортуре или злостављања.

ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета Заводу окончана је, по утврђеној методологији, разговором тима НПМ са управником.

Тим НПМ указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, њиховом третману, здравственој заштити и исхрани, ученој атмосфери међу осуђенима, односу запослених према тиму, о примедбама које су истакла лица лишена слободе, као и о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања.

1.2.3. САРАДЊА ЗАВОДА СА НПМ

Управа Завода и сва затечена службена лица остварила су пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност.

Запослени су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, омогућили члановима тима НПМ приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање свих делова Завода без ограничења, као и преглед, увид и фотографисање целокупне тражене документације. Омогућен је и несметан и ненадзиран разговор са свим лицима лишеним слободе по избору чланова тима НПМ.

Поступање управе Завода и свих запослених у смислу стварања услова за рад НПМ, као и недвосмислено исказана критичка свест у односу на пропусте уочене током посете, охрабрује у смислу очекивања да ће уочени недостаци на које је указано у овом извештају бити благовремено отклоњени у складу са објективним могућностима Завода.

1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ / СЛУЖБЕНИ ПОДАЦИ

НАЗИВ	Окружни затвор у Врању
АДРЕСА	Ул. Цара Душана бр. 1, 17000 Врање
ТЕЛ/ФАКС/Е-mail	телефон: 017/400 636 факс: 017/400 637 електронска пошта: vrzatvor@uiks.gov.rs
УПРАВНИК	Дејан Костић
ВРСТА	Окружни затвор
ТИП	Полуотворени
ОДЕЉЕЊА	Отворено одељење Полуотворено одељење Затворено одељење
СЛУЖБЕ	Служба за обезбеђење Служба за опште послове Одсек за третман
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ	укупно 42 радно ангажованих, од тога: - 4 на пословима третмана - 27 на пословима обезбеђења - 3 на пословима здравствене заштите (два мед. тех. и један лекар) - 8 на општим пословима (два дипл. правника и један кувар)

<p>ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ</p>	<p>за укупно 90 лица, од тога:</p> <ul style="list-style-type: none"> - за 47 притвореника - за 38 осуђених - за 5 прекршајно кажњених
<p>ПОСЕБНЕ ПРОСТОРИЈЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - за притвор - за пријем - за извршење казне затвора за прекршај - за издвајање осуђених оболелих - за амбуланту - за апотеку - за смештај особа са инвалидитетом - за смештај под појачани надзор (ОПН) - за усамљење и за извршење дисциплинске мере самице - за посете браниоца - за посете - за библиотеку - два простора за шетњу са надстрешницом (укупно 40m²) - простор за вежбање у затвореном (теретана)
<p>ЕВИДЕНЦИЈЕ КОЈЕ СЕ ВОДЕ</p>	<p>Евиденција ванредних догађаја (инцидената) <i>/ води је начелник Службе за обезбеђење</i></p> <p>Евиденција примене мера принуде <i>/ води је начелник Службе за обезбеђење</i></p> <p>Евиденција примене посебних мера <i>/ води је начелник Службе за обезбеђење</i></p> <p>Евиденција дисциплинског кажњавања <i>/ води је начелник Службе за опште послове</i></p> <p>Евиденција дисциплинске мере упућивања у самицу <i>/ води је начелник Службе за обезбеђење</i></p> <p>Евиденција поднесака, притужби, жалби и захтева за судску заштиту <i>/ води је начелник Службе за обезбеђење</i></p> <p>Евиденција пружања правне помоћи <i>/ води је начелник Службе за опште послове</i></p> <p>Евиденција повреда <i>/ води је медицински техничар</i></p> <p>Евиденција умрлих лица <i>/ води је медицински техничар</i></p> <p>Евиденција лекарских прегледа <i>/ води је медицински техничар</i></p> <p>Евиденција контроле квалитета хране <i>/ води је медицински техничар</i></p> <p>Евиденција о лицима која одбијају лечење, храну или воду <i>/ води је медицински техничар</i></p> <p>Евиденција повреда на раду <i>/ води је медицински техничар</i></p>

1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / СЛУЖБЕНИ ПОДАЦИ ИЗ 2016. ГОДИНЕ

ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ (ИНЦИДЕНТИ) У ЗАВОДУ	У 2016. години у Заводу су била 3 ванредна догађаја (инцидената), и то: - 1 самоповређивање - 1 објављени штрајк глађу - 1 тежа злоупотреба погодности
МЕРЕ ПРИНУДЕ У ЗАВОДУ	У 2016. години нису примењиване мере принуде
ПОСЕБНЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	У 2016. години нису одређене посебне мере
ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	У 2016. години изречена је 1 дисциплинска мера: - одузимање додељених проширених права и посебних погодности
ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ, ЖАЛБЕ и ЗАХТЕВИ ЗА СУДСКУ ЗАШТИТУ	У 2016. години лица смештена у Заводу нису подносила притужбе, жалбе и захтеве за судску заштиту
ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ СУДИЈИ ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА	У 2016. години није било притужби притвореника судији за извршење кривичних санкција
ПРУЖЕНЕ ЗДРАВСТВЕНЕ УСЛУГЕ У ЗАВОДУ	У 2016. години у Заводу је 1548 пута пружена здравствена услуга (здравствени прегледи и интервенције), за укупно 372 лица
УПУЋИВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНУ УСТАНОВУ	У 2016. години 207 лица је 444 пута упућено ради пружања одговарајуће здравствене заштите ван Завода, и то: - 15 пута у Специјалну затворску болницу у Београду - 429 пута у друге здравствене установе
СМРТНИ СЛУЧАЈЕВИ	У 2016. години у Заводу није било смртних случајева
ПРЕМЕШТАЈИ ПРЕКИДИ И ПРЕВРЕМЕНА ОТПУШТАЊА	У 2016. години није било премештаја, прекида нити превременог отпуштања лица са извршења казни затвора

1.3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / СЛУЖБЕНИ ПОДАЦИ НА ДАН ПОСЕТЕ

<p>БРОЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ СМЕШТЕНИХ</p>	<p>Укупно 63 лица, од тога:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 38 у <u>притвору</u> - 25 на извршењу <u>казне затвора</u>, и то: <ul style="list-style-type: none"> - 18 <u>осуђених</u> <ul style="list-style-type: none"> / 1 у <i>отвореном одељењу</i> / 11 у <i>полуотвореном одељењу</i> / 6 у <i>затвореном одељењу</i> - 7 <u>прекршајно кажњених</u>
<p>БРОЈ ПРИПАДНИКА ПОСЕБНО РАЊИВИХ ГРУПА</p>	<p>У тренутку посете у Заводу су се налазила 2 странца и 4 жене у притвору</p>
<p>БРОЈ ОСУЂЕНИХ ПОД МЕРАМА</p>	<p>У тренутку посете није било осуђеника под посебним или дисциплинским мерама</p>
<p>БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ</p>	<p>Укупно 14 лица, од тога:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 <u>притворених</u> - 14 на извршењу <u>казне затвора</u>, и то: <ul style="list-style-type: none"> - 10 <u>осуђених</u> <ul style="list-style-type: none"> / 1 из <i>отвореног одељења</i> / 8 из <i>полуотвореног одељења</i> / 1 из <i>затвореног одељења</i> - 4 <u>прекршајно кажњена</u> - 12 у <u>Заводу</u> - 2 <u>ван Завода</u>
<p>БРОЈ ИНФЕКТИВНО ОБОЛЕЛИХ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ</p>	<p>3 лица која су заражена хепатитисом</p>

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. МАТЕРИЈАЛНИ И ДРУГИ ЖИВОТНИ УСЛОВИ

Окружни затвор у Врању налази се у ужем центру града, у непосредној близини зграда Полицијске управе, Градске управе, Вишег и Основног суда. Завод је смештен у објекту који представља јединствену грађевинску целину, која је саграђена 1964. године. Укупна површина објекта је 1684 м². Према наводима управника, у циљу проширивања смештајних капацитета за осуђена и притворена лица, као и обезбеђивања службених канцеларија за запослене (Служба за обезбеђење и Служба за третман) и простора за спортско-рекреативне активности осуђених лица у наредном периоду у плану је доградња још једног спрата око 450 м². До краја ове године је у плану да се уради процена и прибаве дозволе, па да се од почетка следеће године крене са реализацијом. Завршетак радова се очекује крајем 2018. или почетком 2019. године. У претходном периоду, реновирали су подови постављањем керамичких плочица, на чему су били радно ангажовани осуђеници.

Завод располаже просторијама-спаваоницама за притворенике, осуђена и прекршајно кажњена лица, као и за спровођење посебних и дисциплинских мера. У централном делу објекта су канцеларије затворске управе, као и просторије за посете и теретана. Кухиња се налази у сутерену, а по етажама су распоређена одељења и просторије здравствене службе. У Заводу се налазе и два простора за шетњу на отвореном. Такође, Завод располаже и са два дневна боравка за лица у отвореном и полуотвореном одељењу (за пушечке и за непушаче).

Према службеним подацима, капацитет Завода је за смештај 90 лица лишених слободе. На дан посете тима НПМ, у Заводу се налазило укупно 63 лица лишених слободе, и то: 38 лица у притвору, 7 прекршајно кажњених, 18 осуђеника (3 у пријемном одељењу, 2 у отвореном, 7 у полуотвореном и 6 у затвореном одељењу).

У Заводу се смештају и лица задржана од стране полиције (по основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима⁴ или Закона о прекршајима⁵) или по налогу тужиоца (Законик о кривичном поступку⁶), јер Полицијска управа у Врању нема просторије за задржавање. Када су у Заводу попуњене све просторије, та лица се смештају у просторије-спаваонице заједно са притвореницима.

1.

УТВРЂЕНО

У Заводу се лица којима је одређено задржавање од стране полиције, односно тужилаштва, смештају у истим просторијама-спаваоницама заједно са притвореницима.

РАЗЛОЗИ

Полицијски службеници задржавају лице у службеним просторијама полиције за задржавање или у за то одређеним просторијама надлежних органа правосуђа. Ако је лице задржано у просторијама органа правосуђа мора бити физички одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне.⁷

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Врање ће се лица којима је одређено задржавање од стране полиције, односно тужилаштва, смештати у посебним просторијама-спаваоницама, одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне затвора.

⁴ "Сл. гласник РС", бр. 41/09, 53/10, 101/11, 32/13 - одлука УС, 55/14, 96/15 - др. закон и 9/16 - одлука УС.

⁵ "Сл. гласник РС", бр. 65/13, 13/16 и 98/16 - одлука УС.

⁶ "Сл. гласник РС", бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14.

⁷ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 54/06), чл. 28. ст. 2.

2.1.1. ПРОСТОРИЈЕ - СПАВАОНИЦЕ

Све просторије-спаваонице су опремљене лежајевима, столовима и клупама за седење, као и касетама за одлагање личних ствари. Просторије имају адекватну природну и вештачку светлост, као и доток свежег ваздуха. Недавно су за спаваонице набављени вентилатори, с обзиром да је због високих летњих температура било потребно расхладити ваздух. Ипак, чак и са непопуњеним капацитетима, димензије просторија - спаваоница нису у складу са стандардима, односно спаваонице нису довољно простране да на свако лице лишено слободе дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора. У тренутку посете НПМ у Заводу је било 63 лица лишених слободе и са овом попоњеношћу просечно долази 3,7 m² простора по лицу. Управник наводи да имају у виду стандарде животног простора лица лишених слободе и да ради испуњења ових стандарда предузимају мере како попуњеност капацитета не би расла: предлажу премештаје лица у друге заводе, дају негативна мишљења о предлозима за премештаје из других у овај Завод и слично. Ипак, у неколико спаваоница које је тим НПМ обишао налази се више лица него што би према њиховој површини и запремини требало да буде. Овај проблем би трајно могао да буде решен поменутом изградњом додатног спрата, али би до тада требало водити рачуна о поштовању животног простора лица лишених слободе у свакој спаваоници.

2.

УТВРЂЕНО

У неколико спаваоница у ОЗ Врање се налази више лица лишених слободе него што је то предвиђено важећим стандардима.

РАЗЛОЗИ

Минимални стандарди за лични животни простор у затворским установама:

- 6m² за просторију где се смешта једно лице, не рачунајући санитарни чвор
- 4m² за просторију где се више лица, не рачунајући санитарни чвор
- најмање 2 m ширине, од зида до зида
- најмање 2,5 m висине, од пода до плафона.⁸

У заједничким спаваоницама, треба поштовати минималне величине: 10m² за два затвореника, 21m² за пет затвореника, 35m² за седам затвореника и 60m² за дванаест затвореника.⁹

Просторије ... спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора¹⁰

Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.¹¹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће обезбедити да у свакој спаваоници буде смештено онолико лица колико је предвиђено важећим стандардима.

У свакој просторији-спаваоници притвора налази се и опремљено купатило, зидом одвојено од остатка просторије. Када су у питању осуђена и прекршajно кажњена лица, они користе заједничка купатила. Топла вода је лицима лишеним слободе обезбеђена свакодневно. Међутим, санитари уређаји, по спаваоницама, неки и у оквиру заједничких купатила су дотрајали. Тим НПМ је такође уочио да сви мокри чворови у притвору имају висок поплочан степеник, као и узак пролаз за које су

⁸ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања о животног простору по затворенику у затворским установама, СРТ/Inf (2015) 44.

⁹ Стандарди СРТ о животног простору по затворенику у затворским установама, пар. 14.

¹⁰ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14), чл. 79. ст. 1. и 2.

¹¹ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Rec (2006) 2 (Европска затворска правила), прав. 18.1.

нам лица навела да им отежевају приступ мокром чвору. Жена у притвору је тиму НПМ показала и модрице на потколеници које су настале, јер се неколико пута сапшела о наведени степеник.

3.

УТВРЂЕНО

У Заводу су углавном дотрајали санитарни уређаји у оквиру мокрих чворова.

У притворској јединици високи поплочани степеници и узак пролаз стварају потешкоће приликом уласка у тоалет лицима која се отежано крећу.

РАЗЛОЗИ

Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.¹²

Просторије у заводу морају имати примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.¹³

Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.¹⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће обезбедити примерене санитарне уређаје у заједничком купатилу и купатилима у спаваоницама притвора.

У притворској јединици ће се лицима која се отежано крећу обезбедити примеренији приступ тоалету.

Сходно раније упућеној препоруци НПМ,¹⁵ лица са инвалидитетом смештају се у посебну собу Завода која се налази на првом спрату зграде, у коју је омогућен несметан улаз и пролаз напоље. У тренутку посете, у наведеној просторији су се налазила два старија мушкарца, јер се у ову собу смештају стара и изнемогла лица када у Заводу нема особа са инвалидитетом. Међутим, тоалет у овој соби није прилагођен за особе са инвалидитетом.

¹² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 79. ст. 2.

¹³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС", бр. 110/14 и 79/16), чл. 16. ст. 6.

¹⁴ Европска затворска правила, прав. 19.3.

¹⁵ Извештај НПМ о посети ОЗ Врање бр. 281-95/16 од 25. новембра 2016. год.

4.

УТВРЂЕНО

У спаваоници намењеној за смештај особа са инвалидитетом у ОЗ Врање тоалет није прилагођен потребама ових лица.

РАЗЛОЗИ

Осуђени са посебним потребама има право на смештај примерен врсти и степену његових посебних потреба.¹⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће у спаваоници намењеној за смештај особа са инвалидитетом прилагодити тоалет потребама ових лица.

Лежајеви су у добром стању, међутим душеци су углавном стари и дотрајали.

5.

УТВРЂЕНО

У Заводу је највећи број душека, које користе лица лишена слободе, прилично стар и дотрајао.

РАЗЛОЗИ

Сваком осуђеном се обезбеђује посебан лежај са постељином. Постељина се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе.¹⁷

Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремени ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.¹⁸

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање омогућиће лицима лишеним слободе одговарајуће душеке.

2.1.2. ЗАЈЕДНИЧКЕ ПРОСТОРИЈЕ

НПМ посебно истиче пример добре праксе у Заводу, јер постоје две просторије за дневни боравак, једна за пушаче и друга за непушаче. Обе просторије имају адекватан доток природне и вештачке светлости и свежег ваздуха. Поред столова и клупа за седење у дневном боравку се налази и мала чајна кухиња, као и фрижидер који лица лишена слободе користе за чување хране. Осуђена лица у затвореном одељењу имају просторију одвојену од спаваонице која служи као дневни боравак.

Међутим, притвореници немају просторију за дневни боравак, тако да у спаваоницама проводе највећи део дана (осим у време предвиђено за шетњу, посете и сл.).

6.

УТВРЂЕНО

У Заводу у затвореном одељењу притвореницима није обезбеђена просторија за дневни боравак.

¹⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 66.

¹⁷ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 18.

¹⁸ Европска затворска правила, прав. 18.1.

РАЗЛОЗИ

Притвореник борава у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није друкчије одређено.¹⁹

Затвореници не могу једноставно бити остављени да недељама, можда чак и месецима, чаме затворени у својим ћелијама, без обзира како добри били материјални услови унутар самих ћелија. Европски комитет за спречавање мучења сматра да би требало тежити да се осигура да лица у притворским јединицама буду у могућности да проведу разуман део дана (8 сати или више) изван својих ћелија, укључени у сврсисходне активности разноликог карактера.²⁰

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама. Разврставање осуђеног у просторије за заједнички боравак и спаваонице спровешће се уз брижљиву оцену свих околности и података евидентираних у пријемном одељењу, посебно имајући у виду узраст, личне особине и склоности, као и друга својства од којих зависи међусобни утицај и опасност од међусобног физичког и психичког угрожавања.²¹

Осуђенима се обезбеђује простор за дневни боравак. У простору за дневни боравак мора се обезбедити довољан број столица и одговарајући број столова према броју осуђеника који га користе. Простор за дневни боравак мора имати техничке услове за коришћење радио и телевизијског апарата.²²

Казнено-поправни завод у Београду омогућиће осуђенима на извршењу казне затвора да ван спаваоница, у заједничком простору за дневни боравак, заједно са другим осуђенима проводе расположиво време током дана, осим уколико је то, у појединачном случају и на ограничено време, у супротности са изреченом посебном или дисциплинском мером, здравственим стањем осуђеног, утврђеним програмом поступања или другим на закону заснованим разлогом.

Казнено-поправни завод у Београду распоређиваће осуђене у просторије за заједнички дневни боравак уз брижљиву оцену свих релевантних околности, посебно имајући у виду узраст, личне особине и склоности, као и друга својства осуђених, од којих зависи позитиван међусобни утицај и одсуство опасности од међусобног физичког и психичког угрожавања.²³

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће омогућити притвореним лицима да ван спаваоница, у заједничком простору за дневни боравак, проводе расположиво време током дана заједно са другим притвореницима са којима им није забрањен контакт.

2.1.3. ХИГИЈЕНА

Хигијена у целом Заводу је задовољавајућа.

Према службеним наводима и наводима лица лишених слободe, постељина у Заводу се мења и пере једном у две недеље. Такође, лицима којима је то потребно обезбеђује се одећа према годишњим добима, а гардеробу и друге ствари за лица лишена слободe којима је то потребно повремено донира и једна хуманитарна организација из Врања. Лицима лишеним слободe обезбеђују се и хигијенски пакети и хемијска средстава за одржавање хигијене просторија.

2.1.4. СМЕШТАЈ ПРЕКРШАЈНО КАЖЊЕНИХ ЛИЦА

Прекршајно кажњена лица смештају се у посебне просторије-спаваонице, а слободно време проводе у дворишту и у просторији за дневни боравак коју користе и осуђена лица из полуотвореног и отвореног одељења.

¹⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 239.

²⁰ Стандарди СРТ о издржавању затворске казне, II Општи извештај СРТ/Inf (92)3, пар. 47.

²¹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 77. ст. 1. и 2.

²² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16. ст. 3. – 5.

²³ Препорука Заштитника грађана упућена КПЗ Београд, бр. 281-46/16 од 01. јуна 2016. год, став I.

2.2. ИСХРАНА

У Заводу је запослен један професионални кувар у радном односу на неодређено. Помоћне послове у припреми хране врше осуђени. Лица ангажована на припреми хране имају важеће санитарне књижице. У случају када је професионални кувар одсутан, осуђена лица врше припрему хране.

7.

УТВРЂЕНО

У Заводу, у случају одсуства запосленог професионалног куvara, осуђена лица врше припрему хране.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће, у случају одсуства запосленог професионалног куvara, ангажовати другог професионалног куvara за припремање оброка лицима лишеним слободе.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би ОЗ Врање могло да запосли / по потреби ангажује другог професионалног куvara.

Недељни јеловници су доступни лицима лишеним слободе²⁴, а потписани су од стране куvara, лекара и управника. Постоје различите врсте јеловника: уобичајени (редовни), за дијабетичаре, као и јеловник за лица са посебним режимом исхране (хепатитис, болесна јетра и сл.).

Намирнице се чувају у адекватним условима, а набављају се преко централних јавних набавки које спроводи Управа за извршење кривичних санкција.

Разговарајући са лицима лишеним слободе, лица су углавном навела да је исхрана добра, али да им највише значи храна коју добијају путем пакета. НПМ је извршио увид у недељне јеловнике и утврдио да су готово свакодневно заступљени месо, млечни производи и поврће. Међутим, у јеловнику није уочено да се лицима служи воће (осим као ужина за лица која су под посебним режимом исхране), како за недељу у којој је тим НПМ обавио посету, тако и у насумично изабраној недељи у фебруару 2017. године.

8.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Врање у редовном јеловнику за лица лишена слободе није предвиђено воће.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на исхрану подобну да одржи његово добро здравље и снагу, на три оброка дневно чија укупна вредност не сме бити мања од 12.500 цула.²⁵

Најмање два пута недељно осуђеном се обезбеђује свеже воће и поврће у складу са годишњим добом. Послужени оброци морају задовољавати хигијенске стандарде.²⁶

Садржај исхране осуђеног утврђује се недељно јеловником. Јеловник саставља кувар, уз прибављено мишљење лекара, а одобрава га управник завода. Јеловник се објављује најкасније последњег дана у недељи за наредну недељу. Објављени јеловник се може из оправданих разлога изменити, с тим што се измене објављују дан раније.²⁷

²⁴ Тим НПМ је у свакој просторији-спаваоници затекао одштампане недељне јеловнике.

²⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 82. ст. 1.

²⁶ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 33. ст. 2.

²⁷ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 34.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће омогућити лицима лишеним слободе исхрану подобну да одржи њихово добро здравље и снагу, између осталог најмање два пута недељно биће им обезбеђено воће.

2.2.1. КУХИЊА

Кухиња се налази у приземљу Завода. Кухиња се одржава, влага је приметна на неким деловим плафона, а хигијена просторије је задовољавајућа. Међутим, одржавање хигијене и свакодневне припреме obroka, у таквим условима, је отежано. Кухињски елементи су прилично стари, а опрема је базична (шпорет, котао са аспиратором, фрижидер, судопера и сл.).

9.**УТВРЂЕНО**

Кухиња је стара и руинирана.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на исхрану подобну да одржи његово здравље и снагу.²⁸

Све просторије затвора морају се стално одржавати чистим.²⁹

Храна се припрема и сервира у хигијенским условима.³⁰

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће предузети мере како би се извршило комплетно реновирање кухиње.

Завод је преко донација добио професионални пекач, тако да има своју пекару за производњу хлеба.

Санитарни преглед воде и радних површина се врши редовно. У фрижидеру су затечени узорци хране који се чувају.

2.2.2. ТРПЕЗАРИЈА

У Заводу не постоји трпезарија. Оброци се лицима лишеним слободе сервирају у просторијама-спаваоницама или у дневним боравцима када су у питању осуђена лица из отвореног и полуотвореног одељења и прекршајно кажњена лица.

2.2.3. НАБАВКА ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА И СТВАРИ ЗА ЛИЧНУ УПОТРЕБУ

У Заводу не постоји кантина. Лица лишена слободе се снабдевају намирницама тако што састављају списак средом, а у четвртак им се намирнице са списка уручују заједно са фискалним рачуном. По потреби се намирнице лицима и чешће обезбеђују. Лица лишена слободе навела су да су задовољна у погледу набавке прехранбених производа и других ствари за личну употребу.

²⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 82.

²⁹ Европска затворска правила, прав. 19.1.

³⁰ Европска затворска правила, прав. 22.3.

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА РАДА ЗАВОДА

2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА

2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

Са унутрашње стране врата спаваоница у одељењу притвора су истакнути "Информатори о раду Окружног затвора у Врању", у ком су наведене контакт и пословне информације о Заводу (адреса, телефони, ПИБ и матични број и слично), основни подаци о Заводу (тип, локација, опис објекта), категорије лица лишених слободе које се у овом Заводу могу налазити, информације о третманском раду, раду амбуланте, о активностима током слободног времена (библиотека, тв сала и друго), начину остваривања права на посете, телефонске разговоре, пријем пакета и набавке прехранбених производа и других ствари за личну употребу. Лица на издржавању казни са правима и обавезама и процедурама у Заводу усмено упознаје васпитач током њиховог боравка у пријемној соби.³¹ Лица дају писану изјаву да су упозната са правима и обавезама на унапред израђеном формулару, који се одлаже у њихов досије.

У ходнику се налазе примерци акта о кућном реду Завода, на српском, енглеском и језицима појединих националних мањина, а библиотека Завода располаже са примерцима Закона о извршењу кривичних санкција и подзаконских прописа донетих на основу њега.³²

Лица лишена слободе са којима је тим НППМ обавио разговоре су навела да су упозната и да су им јасна правила и процедуре које се примењују на њих.

НППМ сматра да је добра пракса што су на вратима спаваоница одељења притвора истакнуте информације о раду Завода. Информисање лица лишених слободе би било унапређено уколико би сваком лицу по пријему у Завод било уручено ово писмено обавештење. Такође, имајући у виду Правила УН о поступању према затвореницима,³³ ова обавештења би, поред онога што је већ наведено у информатору, требало да садрже и информације о релевантним прописима, о начину тражења информација и приступа правној помоћи, о поступцима подношења захтева или притужби, о обавезама лица, укључујући могуће дисциплинске санкције и сва друга питања која су неопходна како би лице могло да се прилагоди боравку у Заводу.

10.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће лицима лишеним слободе по пријему у Завод уручивати и омогућити да задрже код себе писано обавештење, састављено на језику којег то лице разуме, у којем ће као минимум бити наведени:

- (а) релевантни прописи,**
- (б) њихова права, укључујући предвиђени начин добијања информација и приступа правним саветима и помоћи, као и поступке за подношење захтева или притужби,**
- (ц) њихове обавезе, укључујући могуће дисциплинске санкције и**
- (д) сва друга питања која су неопходна како би лице могло да се прилагоди боравку у Заводу.**

РАЗЛОЗИ

По пријему, сваком затворенику ће се одмах обезбедити писане информације о:

- (а) прописима релевантним за затворе;*
- (б) његова или њена права, укључујући предвиђене методе тражења информација, приступа правним саветима, укључујући и кроз схеме правне помоћи, као и поступке за подношење захтева или жалби;*
- (ц) његове или њене обавезе, укључујући могуће дисциплинске санкције; и*

³¹ Више о процедури пријема у поглављу 2.4.1.2. Пријем осуђеног и спровођење програма поступања.

³² Више о библиотеци у поглављу 2.4.5.3. Библиотека.

³³ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за поступање са затвореницима, усвојена Резолуцијом Генералне Скупштине 17. децембра 2015. год. (Нелсон Мандела правила).

(d) сва друга питања која су неопходна како би затвореник могао да се прилагоди животу у затвору.³⁴

Приликом пријема и кад год је то потребно након пријема, затвореници се обавештавају у писаном облику и усмено на језику који разумеју о правилима дисциплине у затвору и о њиховим правима и дужностима у затвору.

Затвореницима је дозвољено да писану верзију информација које добију држе код себе.³⁵

Програми пријема и укључивања имају важну улогу за притворена лица која улазе у затворски систем. Ако се правилно изврше, омогућиће затворском особљу да изврши процену индивидуалног ризика и потреба, укључујући идентификацију оних који су у највећем ризику од самоповређивања, и смањити анксиозност коју доживљавају сви новопридошли затвореници. Даље, пружиће прилику да се затвореници упознају са радом затвора, укључујући свакодневни режим и рутину, те осигурати да су у могућности да контактирају своју породицу. **У ту сврху затвореницима треба обезбедити усмене информације и свеобухватни информатор који би требало да постоји у одговарајућем броју језика.** Посебну пажњу треба посветити утврђивању да су затвореници са тешкоћама у читању и писању и страни држављани који не говоре језик који говори особље схватили пружене информације.³⁶

Током посете обављен је разговор са притвореником пореклом из Ирака, који не говори српски језик. Њему је од стране тима НПМ уручен примерак Информатора који је преведен на арапски језик, који се налазио међу другим материјалима у ходнику Завода, а за који је овај притвореник тврдио да га до тада није добио. Иако са службеницима са којима има контакт успева да се споразуме у вези свакодневних потреба, коришћењем енглеског језика и уз помоћ притвореника са којима дели спаваоницу, њега је преводилац посетио, ради упознавања са правима и обавезама, непосредно пре посете НПМ, тек по протеклу више од 1,5 месеца након што је примљен у Завод. Уз одобрење суда, омогућени су му телефонски разговор и посета породице. У одговору на препоруку да ОЗ Врање страним држављанима учини доступним информације које се тичу остваривања њихових права унутар Завода на језику који разумеју, тако што ће по потреби ангажовати преводиоце, коју је НПМ упутио у Извештају о претходној посети овом Заводу,³⁷ наведено је да од дана пријема Извештаја по потреби ангажује преводиоце ради пружања потребних информација страним држављанима.³⁸ **НПМ похваљује напоре ОЗ Врање да се страном држављанину пруже релевантне информације, али указује да је потребно обезбедити да те информације страним држављанима, као и свим лицима лишеним слободе, буду доступне убрзо након њиховог пријема у Завод. Један од начина да се то постигне, нарочито када се ради о лицима која не говоре српски језик, је уручивањем писаног обавештења о којем говори претходна препорука, које ће бити састављено на језику који разумеју.**

2.3.1.2. Пружање правне помоћи

У Заводу се води евиденција пружања правне помоћи, према којој је од почетка 2017. године до дана посете правна помоћ лицима лишеним слободе пружена 45 пута. У евиденцију се уписују редни број захтева, матични број и име лица које се обратило за правну помоћ и врста захтеване помоћи. Лица се најчешће обраћају ради издавања различитих потврда које су им потребне за поступке пред органима управе (најчешће ради остваривање права из социјалне заштите), добијања информација о истеку и застарелости казне и помоћи у састављању поднесака. **Уочено је да правна помоћ није ограничена на поступке у оквиру Завода, већ да се лицима лишеним слободе помаже у састављању појединих поднесака којима се обраћају суду, као што су захтеви за изрицање јединствене казне или утврђивање застарелости извршења казне, што НПМ похваљује.**

У Служби за опште послове су запослена 2 дипломирана правника, а један од њих је начелник Службе, који пружа правну помоћ по захтевима. Такође, начелник је и председник дисциплинске комисије за теже дисциплинске преступе осуђених лица, а за лакше преступе води управник. На тај начин, за осуђене против којих се води дисциплински поступак је увек на располагању макар један

³⁴ Нелсон Мандела правила, прав. 54.

³⁵ Европска затворска правила, прав. 30.1. и 30.2.

³⁶ Стандарди СРТ о притвору, XXVI Општи извештај СРТ/Inf(2017)5, пар. 54.1.

³⁷ Извештај НПМ о посети Окружном затвору у Врању, бр. 281-95/16 од 25. новембра 2016. год.

³⁸ Акт Окружног затвора у Врању, бр. 021-47/17-01 од 23. јануара 2017. год.

дипломирани правник који им може пружити правну помоћ у поступку. О праву на правну помоћ осуђени против којих се води дисциплински поступак се упознају у позиву на расправу, а посебном писаном изјавом потврђују да су примили позив и да су поучени о праву на правну помоћ. Ипак, остваривање овог права је неделотворно: осуђени се по отварању расправе у дисциплинском поступку пита да ли жели да му правну помоћ пружи правник из Завода, па се, уколико се изјасни потврдно, позива доступан правник да се прикључи расправи. За ефикасно остваривања права на правну помоћ у дисциплинском поступку није довољно само присуство дипломираног правника поступку, већ и претходна припрема пружања помоћи, која подразумева консултације за осуђеним против кога је поступак покренут и упознавање са списима предмета. Све и да пружање правне помоћи није сведено на присуство пружаоца помоћи, већ да у пракси он и учествује и даје предлоге органу поступка, то се не може урадити на делотворан начин без претходне припреме. Ради остваривања овога, потребно је, између осталог, благовремено обавестити осуђеног који службеник му може пружити правну помоћ, што се не практикује у Заводу, с обзиром да обавештење о праву на правну помоћ не садржи списак дипломираних правника који би им ову помоћ могли пружити.

11.

УТВРЂЕНО

Осуђена лица против којих је покренут дисциплински поступак се не обавештавају о службеницима који су дужни да им пруже правну помоћ у поступку.

Осуђена лица правну помоћ у дисциплинском поступку остварују тек по отварању расправе.

РАЗЛОЗИ

Затвореници ће се без одлагања и на језику који разумеју информисати о природи оптужби против њих и добити довољно времена и могућности за припрему њихове одбране.

Затвореницима ће бити дозвољено да се бране лично или посредством правне помоћи, када то захтевају интереси правде, посебно у случајевима који укључују озбиљне дисциплинске оптужбе. Ако затвореник не разуме или не говори језик који се користи на дисциплинском саслушању, њима ће бесплатно помоћ пружити компетентан тумач.³⁹

Затвореницима ће се обезбедити адекватне могућности, време и просторије за посете, комуникацију и консултације са правним саветником по сопственом избору или са пружаоцем правне помоћи, без одлагања, ометања или цензуре и у потпуној поверљивости, у вези са било којом правној ствари, у складу са важећим домаћим законом. Консултације могу бити надзиране од стране затворског особља гледањем, али не у саслушањем.

Затвореници би требало да имају приступ ефективної правној помоћи.⁴⁰

Сви затвореници имају право на правне савете, а затворске власти су дужне да обезбеде одговарајуће услове за приступ таквим саветима.

Уколико постоји успостављени механизам пружања бесплатне правне помоћи, власти су дужне да о томе обавесте затворенике.

Консултације и друга комуникација, укључујући преписку између затвореника и њихових правних саветника, биће поверљиви.⁴¹

Затвореници оптужени за дисциплински преступ морају имати довољно времена и могућности да припреме своју одбрану; имати могућност да се бране лично или преко правног заступника када интереси правде то захтевају.⁴²

Стручну правну помоћ осуђеном у дисциплинском поступку може да пружи дипломирани правник.

Ако осуђени у дисциплинском поступку нема свог пуномоћника, завод му доставља списак дипломираних правника из завода.

Уз позив за расправу осуђеном се доставља предлог за покретање дисциплинског поступка, уз обавештење о праву на стручну правну помоћ.⁴³

³⁹ Нелсон Мандела правила, прав. 41.2. и 41.3.

⁴⁰ Нелсон Мандела правила, прав. 61.1. и 61.3.

⁴¹ Европска затворска правила, прав. 23.1, 23.3. и 23.4.

⁴² Европска затворска правила, прав. 59.б. и 59.в.

⁴³ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима ("Сл. гласник РС", 79/14), чл. 39. ст. 1. – 3.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће у обавештењу о праву на правну помоћ осуђеним лицима у дисциплинском поступку навести дипломиране правнике из Завода који су дужни да им ту помоћ пруже, уколико немају свог пуномоћника.

ОЗ Врање ће осуђеним лицима омогућити да право на правну помоћ у дисциплинском поступку почну да остварују и пре расправе (омогућавањем да пружалац правне помоћи обави консултације за осуђеним против кога је поступак покренут, да се упозна са списима предмета и других активности које су у вези са правном помоћи).

2.3.1.3. Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права

Просторија која се користи за редовне посете се користи и за посете које се надзиру само гледањем, као што су посете браниоца или дипломатско-конзуларних представника.⁴⁴ Средишњи и највећи део врата ове просторије је од стакла. С обзиром да у просторији нема камера, приликом посета током којих је потребно обезбедити поверљивост разговора затварају се врата просторије, па службеници обезбеђења надзиру ток посете гледањем из ходника.

Организације цивилног друштва које се баве заштитом људских права неколико година нису посећивали лица лишена слободе која се налазе у овом Заводу: према речима руководства, представници Црвеног крста Србије и једне невладине организације из Београда су пре пар година посетили ОЗ Врање.

2.3.1.4. Притужбе, жалбе и поднесци

У ходнику су лицима лишеним слободе доступни формулари поднесака којима се могу обратити разним органима: поднесак начелнику или другом овлашћеном лицу из одговарајуће службе завода (интерни поднесак), притужба управнику, притужба директору Управе за извршење кривичних санкција, захтев за судску заштиту судији за извршење кривичних санкција. Поред формулара се налази сандуче преко којег је могуће поднети притужбу.

Интерни поднесци се предају службеницима обезбеђења, који их односе администрацији ради стављања потврде пријема, па се потом фотокопирају. Један примерак се враћа лицу које је предало поднесак, а један се доставља служби која ће по поднеску поступати. О интерним поднецима се не води јединствена евиденција нити се они држе на једном месту, већ свака служба или одсек чува поднеске који су јој упућени.

12.**УТВРЂЕНО**

У ОЗ Врање интерни поднесци се не евидентирају нити чувају на одговарајући начин.

РАЗЛОЗИ

Евиденције о поступцима и догађајима од значаја за извршење кривичних санкција и мера, евиденције о особама које посећују завод или лица лишена слободе воде се кроз помоћне књиге.

Помоћне књиге су: ... евиденција поднесака, притужби, жалби и захтева за судску заштиту лица лишених слободе.⁴⁵

Служба за опште послове обавља правне, административне, рачуноводствене, финансијске, евиденцијске и друге послове од општег значаја за завод и пружа правну помоћ осуђеним и притвореним лицима.⁴⁶

⁴⁴ Више о редовним посетама у поглављу 2.4.6. Посете.

⁴⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 10. ст. 1. и 2.

⁴⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 25.

Основна евиденција о предметима и актима води се у посебној организационој јединици - писарници, заједничкој писарници за два или више органа државне управе или у самом органу државне управе.⁴⁷

Завршени (архивирани) предмети и други регистратурски материјали чувају се у архиви у одговарајућим регистратурским јединицама (фасциклама, кутијама, регистраторима), смештеним у одговарајуће полице или ормане, у подесним, сувим и светлим просторијама осигураним од нестајања, влаге и других оштећења.⁴⁸

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање успоставиће и водиће јединствену евиденцију поднесака лица лишених слободе.

ОЗ Врање ће интерне поднеске лица лишених слободе, заједно са одговорима службених лица и другом документацијом која је у вези са поступањем по поднесцима, чувати у одговарајућим регистратурским јединицама.

У Окружном затвору у Врању нема притужби осуђених лица. Према евиденцији, последња притужба управнику Завода је поднета 2011. године.

Захтеви за поверљиве разговоре са управником Завода се такође предају припадницима Службе за обезбеђење, који их односе управнику, без претходног администрирања и копирања. Управник наводи да ових захтева има 2-3 недељно и да се углавном односе на напредовање у третману. Увидом у неке од захтева утврђено је да је у појединим случајевима другим службеницима прослеђено да обаве разговор са осуђеним.

13.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Врање не постоји могућност да се захтеви лица лишених слободе за поверљиве разговоре са управником Завода поднесу преко посебног сандучета.

У појединим случајевима, поверљиве разговоре са лицима лишеним слободе не обавља управник већ други службеници.

РАЗЛОЗИ

Затвореници ће, појединачно или као група, имати довољно могућности да поднесу захтеве или притужбе управнику затвора или другом надлежном органу.⁴⁹

Руководство установе треба да покаже појачано посвећивање пажње неадекватном поступању према затвореницима, осигуравајући редовно присуство управника затвора у затворским просторијама, њиховим директним контактом са затвореницима, истрагом о притужбама затвореника, као и побољшањем обуке особља.⁵⁰

Притвореник који захтева да се непосредно обрати управнику завода и да са њим усмено разговара, писмени захтев доставиће преко посебног сандучета.

Управник завода ће обавити разговор са притвореником. Уколико наведени разлози немају поверљив карактер упутиће га на Законом и овим правилником прописан начин остваривања и заштите права.⁵¹

Осуђени који захтева да се непосредно обрати управнику завода и да са њим усмено разговара, писмени захтев доставиће преко посебног сандучета.

Управник завода ће обавити разговор са осуђеним. Уколико наведени разлози немају поверљив карактер упутиће га на Законом и овим правилником прописан начин остваривања и заштите права.⁵²

⁴⁷ Уредба о канцеларијском пословању органа државне управе ("Сл. гласник РС", бр. 80/92, 45/16 и 98/16), чл. 14.

⁴⁸ Уредба о канцеларијском пословању органа државне управе, чл. 15.

⁴⁹ Европска затворска правила, прав. 70.1.

⁵⁰ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (Извештај о посети СРТ), СРТ/Inf (2016) 21, пар. 131.

⁵¹ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/14), чл. 58.

⁵² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 55.

ПРЕПОРУКА

У Врање лицима лишеним слободе ће се омогућити да писмене захтеве за поверљиве разговоре са управником Завода достављају преко посебног сандучета.

Сандуче за захтеве лица лишених слободе за поверљиве разговоре са управником Завода биће доступно свим лицима лишеним слободе, означено да је за ту намену, закључано и његов кључ ће се налазити искључиво код управника.

Управник ће приликом обиласка Завода проверавати садржину посебног сандучета и узимати у рад писмена која су на овај начин достављена.

Управник ће обављати разговоре са свим лицима лишеним слободе која су захтевала разговор са њим.

Поднесци које притвореници упућују ван Завода се евидентрају у јединственом регистру, у који се уписују датум пријема, предмет поднеска, име пошиљаоца и надлежни суд. Они се потом прослеђују суду, одакле се, по обављеном надзору поступајућег судије, достављају ономе коме су упућени.⁵³ Како је објашњено тиму НПМ, притвореници не добијају потврде да су службеницима Завода предали ове поднеске.

14.**УТВРЂЕНО**

У ОЗ Врање притвореницима се не издају потврде о предаји писаних пошиљки упућених ван Завода.

РАЗЛОЗИ

Требало би успоставити механизме који ће осигурати да затвореници могу да поднесу захтеве или жалбе безбедно и, ако то тражи подносилац жалбе, на поверљив начин.⁵⁴

Ефикасни жалбени и инспекцијски поступци представљају основне гаранције против злостављања у затворима. Затвореницима треба омогућити путеве за улагање жалбе, како унутар тако и изван затворског система, укључујући и могућност поверљивог приступа одговарајућим властима.⁵⁵

Притворенику се предаје потврда о предатој писменој пошиљци, која садржи име и презиме пошиљаоца, датум пријема и број под којим је заведена.⁵⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће притвореницима издавати потврде о предаји писане пошиљке упућене ван Завода.

2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ**2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)**

Служба за обезбеђење води евиденцију ванредних догађаја, на основу које је утврђено да ови догађаји нису чести: до дана посете, у 2017. години је било 5 ванредних догађаја, од тога 1 самоповређивање, 1 злоупотреба погодности, 2 насилничка понашања и вређања службеника и 1 сукоб између притвореника. О свим ванредним догађајима у року од једног сата се извештава оперативни центар Управе за извршење кривичних санкција.

⁵³ Чл. 220. ст. 1. Законика о кривичном поступку: Притвореник се може дописивати с лицима ван завода са знањем и под надзором судије за претходни поступак.

⁵⁴ Нелсон Мандела правила, прав. 57.2.

⁵⁵ Стандарди СРТ о издржавању затворске казне, пар. 54.

⁵⁶ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 54. ст. 3.

Извршен је увид у документацију која је састављена поводом међусобног сукоба притвореника и утврђено да је о догађају истог дана обавештена Управа за извршење кривичних санкција, да су обавештени надлежно јавно тужилаштво и поступајући судија, ради одлучивања о дисциплинској одговорности, да су узете писане изјаве учесника у сукобу, да су припадници Службе за обезбеђење саставили своје извештаје/службене белешке о догађају, да су лица одведена на лекарски преглед и извештаји о томе приложени уз осталу документацију и да је сачињена фотодокументација.

2.3.2.2. Мере безбедности

2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета

Начелник Службе за обезбеђење доноси, а управник одобрава план редовних претреса спаваоница. Приликом претреса спаваоница, обавезно се претресају и лица која у њима бораве. На основу овог плана, начелник Службе издаје наредбу у којој одређује руководиоца претреса и опрему која ће се користити и којом наглашава на шта је евентуално потребно обратити пажњу. Прво се сва лица из просторије изведу на шеталиште, осим једног који присутвује претресу. Након тога, једно по једно лице се уводи са шеталишта и претреса у ходнику. Након посете, лица лишена слободе се претресају у главном холу. По обављеним претресима, руководилац подноси извештај начелнику Службе и управнику, у коме се посебно наводи да ли је и шта пронађено.

Претреси пакета се обављају у присуству лица које пакет прима, на столу који се налази у главном холу, у који се улази након проласка пријавнице. Ови претреси се обављају ручно и уз помоћ ручних метал детектора. Завод не располаже са скенером за ствари, што отежава и успорава рад припадника Службе за обезбеђење и истовремено повећава ризик од уношења недозвољених ствари у Завод.⁵⁷ Према наводима руководства ОЗ Врање, Завод има потребу за овим скенером, нарочито ако се узме у обзир географска локација Завода. Након претреса пакета, саставља се попис ствари које се у њему налазе.

Од опреме за претрес посетилаца Завод располаже са скенер вратима и ручним метал детектора.

15.

УТВРЂЕНО

ОЗ Врање не располаже скенером за преглед ствари.

РАЗЛОЗИ

*Безбедност и сигурност затвореника, особља, пружалаца услуга и посетилаца ће бити осигурани у сваком тренутку.*⁵⁸

*Затворско особље ће имати адекватан ниво образовања и биће им дате вештине и средства за обављање њихових дужности на професионалан начин.*⁵⁹

*Служба за обезбеђење, као јединствена формација Управе, стара се о безбедности људи и имовине у заводу, спроводи осуђена и притворена лица, учествује у утврђивању и спровођењу програма поступања према осуђеном и обавља друге послове одређене законом.*⁶⁰

*Приликом прегледа и претреса лица, ствари, возила и просторија припадници службе за обезбеђење, као обавезну опрему, користе: заштитне рукавице, техничка средства за откривање метала, прашканих материја и др. (ручне детекторе, инсталирану опрему и др.).*⁶¹

Опрему која је инсталирана у заводу, а користи се за одржавање реда и дисциплине у циљу очувања безбедности чине: уређаји за откривање и препознавање недозвољених металних предмета и осталих недозвољених супстанци, и то скенер ручног пртљага, ручни детектор метала, врата за пролаз лица са

⁵⁷ Ручни метал детектори, за разлику од скенера, не могу утврдити присуство прашканих материја.

⁵⁸ Нелсон Мандела правила, прав. 1.

⁵⁹ Нелсон Мандела правила, прав. 75.1.

⁶⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 21. ст. 1.

⁶¹ Правилник о начину обављања послова у служби за обезбеђење у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 21/16 и 104/16), чл. 41. ст. 1.

интегрисаним детектором метала, ручни уређај за откривање и препознавање експлозива и других недозвољених супстанци.⁶²

Начелник Службе, у складу са врстом и типом завода, пословима и задацима Службе, доставља управнику завода образложен план потреба и предлог за набавку наоружања и опреме.

Начелник Службе, претходно прибавља мишљење стручно-техничке комисије за набавку наоружања и опреме коју образује директор Управе.

Управник завода, по извршеној анализи предлога, даје сагласност на план и предлог и исте, уз образложење доставља директору Управе.⁶³

Одлуку о набавци наоружања, муниције и опреме доноси директор Управе, у складу са законом.⁶⁴

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Врању ће доставити Управи за извршење кривичних санкција образложен план и предлог за набавку скенера за преглед ствари.

Управа за извршење кривичних санкција ће за ОЗ Врање набавити скенер за преглед ствари.

2.3.2.2.2. Видео надзор

Завод је довољно покривен видео надзором. Камере су постављене испред Завода, у ходницима одељења и главном холу и оба шеталишта. Приступ снимцима имају само виши руководиоци (управник, заменик, начелник Службе за обезбеђење). Ипак, снимци се чувају само 10 дана. У случају притужби или пријава на неко неадекватно поступање које би биле упућене ван Завода, ово је недовољно времена за каснију проверу догађаја прегледањем снимака.

16.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Врање снимци видео надзора се чувају око 10 дана.

РАЗЛОЗИ

У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.⁶⁵

Треба обратити више пажње на бољу покривеност видео надзором, уз снимке сигурносних камера и адекватан начин чувања снимљених података.⁶⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће предузети потребне мере да се сви снимци видео надзора чувају у трајању не краћем од 30 дана.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети потребне мере како би се обезбедила средства за унапређење система видео надзора у ОЗ Врање.

2.3.2.2.3. Служба за обезбеђење

Службом за обезбеђење руководи начелник и тренутно ради 22 припадника (од тога је је 1 жена). Процена је да је потребно 45 извршилаца, али су актуелном систематизацијом непопуњена радна

⁶² Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 29/16, 74/16 и 3/17), чл. 37. ст. 1. т. 3.

⁶³ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција, чл. 38. ст. 1. – 3.

⁶⁴ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција, чл. 39.

⁶⁵ Извештај о посети СРТ, СРТ/Inf (2012) 17, пар. 37.

⁶⁶ Извештај о посети СРТ, СРТ/Inf (2016) 21, пар. 131.

места избрисана. Као последица, сваки припадник ове службе месечно има око 25 – 30 сати прековременог рада, с тиме што је током лета ситуација лагоднија пре свега због мање суђења, док у периодима године када су суђења у пуном интензитету поједини припадници Службе имају и до душло више прековремених сати месечно.

17.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Врање нема довољно запослених извршилаца у Служби за обезбеђење.

РАЗЛОЗИ

Успостављање позитивних односа између особља и затвореника такође у великој мери зависи од тога да ли у затворским просторијама и онима које се користе за слободне активности у сваком тренутку има довољно особља. Делегације СРТ често су сведоци да то није случај. Општи недостатак особља односно неодговарајући распоред дужности, што смањује могућност директног контакта са затвореницима, свакако отежава развој позитивних односа, а још уопштеније посматрано, ствара несигурно окружење како за особље тако и за затворенике.

Такође треба напоменути да у случају мањка особља, може постојати потреба за знатним прековременим радом како би се одржао основни ниво безбедности и устаљени затворски ред. Овакво стање ствари може лако да изазове висок ниво стреса код особља и њихово превремено губљење воље за рад, а то је ситуација која доприноси поспешивању тензија које су својствене свакој затворској средини.⁶⁷

Као што је СРТ нагласио у свом IX Општем извештају, родно мешовито особље је важна заштита против лошег поступања у местима детенције. Присуство мушког и женског особља може имати делотворан ефекат на карактеристични дух затвора и на одржавање степена нормалности у месту детенције. Родно мешовито запошљавање особља такође омогућава одговарајући распоред дужности особљу приликом спровођења родно осетљивих задатака, као што су претреси. У овом контексту, СРТ жели поново нагласити да би особе лишене слободе требало да претреса само особље истог пола и да би било који претрес који захтева да се затвореник скине требало изводити изван видокруга особља супротног пола.⁶⁸

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање сачиниће анализу потреба за извршиоцима у Служби за обезбеђење и доставити је Управи за извршење кривичних санкција.

Управа за извршење кривичних санкција ће изменити систематизацију радних места у ОЗ Врање, тако што ће предвидети додатне извршиоце у Служби за обезбеђење Завода.

Управа за извршење кривичних санкција ће запослити додатне извршиоце у Служби за обезбеђење ОЗ Врање, приликом чега ће водити рачуна о потреби за родно мешовитим запошљавањем.

Припадници Службе за обезбеђење, као ни остали запослени, дуже време нису имали обавезан здравствени преглед. Јединао што редовно пролазе је Куперов тест, којим се проверава физичка кондиција.

18.

УТВРЂЕНО

Запослени у ОЗ Врање немају редовне здравствене контроле.

РАЗЛОЗИ

Послодавац је дужан да запосленом обезбеди услове рада и организује рад ради безбедности и заштите живота и здравља на раду, у складу са законом и другим прописима.⁶⁹

⁶⁷ Нови Стандарди СРТ у погледу издржавања казне затвора, XI Општи извештај СРТ/Inf(2001)16, пар. 26.

⁶⁸ X Општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања СРТ/Inf (2000) 13, пар. 23.

⁶⁹ Закон о раду ("Сл. гласник РС", бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 и 75/14), чл. 16. т. 2.

Послодавац је дужан да, приликом организовања рада и радног процеса, обезбеди превентивне мере ради заштите живота и здравља запослених као и да за њихову примену обезбеди потребна финансијска средства.

70

Запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања, упућују се на здравствену контролу једном у три године, а директор Управе може, на сопствену иницијативу или на предлог управника, одлучити да се здравствена контрола обавља и раније.⁷¹

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Врање запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања ће се без одлагања упутити на здравствену контролу.

У ОЗ Врање запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања убудуће ће се упућивати на здравствену контролу најмање једном у 3 године.

Према наводима службеника са којима је тим НПМ обавио разговоре, припадницима Службе за обезбеђење уназад неколико година нису замењени сви делови униформе.

19.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Врање постоје недостаци у погледу обезбеђивања униформи припадницима Службе за обезбеђење.

РАЗЛОЗИ

Услови рада и плате би требало да буду такви да омогућавају запошљавање и задржавање делотворног особља и да службеницима омогућају коректно вршење њихових функција и развој свести о професионалној одговорности.⁷²

Радну униформу припадника и припадница Службе у зимском периоду чине: качкет, кошуља дугих рукава, панталоне, џемпер, шал, подкапа, чарапе доколенице, кожне рукавице, полудубоке ципеле, опасач и каиш за панталоне, јакна са скидајућим улошком и мантил за кишу.

Радну униформу припадника и припадница Службе у летњем периоду чине: качкет, кошуља кратких рукава, мајица кратких рукава, мајица кратких рукава са крагном, панталоне, чарапе доколенице, плитке ципеле, полудубоке ципеле, опасач и каиш за панталоне и јакна.

Интервентну униформу припадника и припадница Службе сачињава: качкет, комбинезон (зимско-летња варијанта), мајица кратких рукава, мајица дугих рукава, полудубоке ципеле и опасач.

Свечану униформу припадника Службе чине: шапка, кошуља, блуза, панталоне, кравата и рукавице, чарапе доколенице, плитке ципеле и мантил са улошком,

Свечану униформу припадница Службе чине: шешир, кошуља, блуза, сукња, машина и рукавице, унихоп чарапе, плитке ципеле и мантил са улошком.⁷³

Припадник Службе, по пријему у радни однос, задужује радну униформу, а свечану униформу после положеног стручног испита за звање у Служби и распоређивања на радно место.

Интервентном униформом задужују се припадници Службе који су распоређени у групу за интервенције. Припадници Службе задужују се униформом према прописаним деловима, количини и роковима одговарајуће врсте униформе из овог правилника.⁷⁴

⁷⁰ Закон о безбедности и здрављу на раду ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005 и 91/2015), чл. 11. ст. 1.

⁷¹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 263. ст. 1.

⁷² Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе о особљу које је задужено за спровођење санкција и мера Рес (97) 12, чл. 40.

⁷³ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција, чл. 5.

⁷⁴ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција, чл. 15.

На захтев Управе, заводи су дужни да доставе извештај о стању униформе на задужењу и залихама, као и да искажу потребе за набавком униформе и делова униформе.⁷⁵

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће припадницима Службе за обезбеђење ОЗ Врање обезбедити униформе и замену делова униформе у складу са прописаним роковима трајања.

Служба располаже са 2 велика специјална моторна возила за транспорт лица лишених слободе, стара више од 10 година. Она немају видео надзор, већ се лица која се транспортују прате путем стакла између дела возила за њих и дела за службенике.

2.3.2.2.4. Аларм за позивање страже

Лица лишена слободе могу позвати Службу за обезбеђење преко тастера који постоје у свим спаваоницама и који сигнализирају дежурне службенике о позиву. Према наводима лица, припадници Службе се брзо појаве након позива.

2.3.2.3. Мере принуде

Мере принуде, изузев мере везивања приликом спровода, се ретко примењују: током 2017. године 2 пута је употребљена физичка снага, а пре тога ове мере су последњи пут примењене 2011. године. Евиденцију о примени мера, у коју се уносе име лица према којем је мера примењена, име службеника који је меру применио, врста мере и информација да ли је и ко обавештен о примени мере, води Служба за обезбеђење.

Увидом у документацију о употреби мера принуде, утврђено је да су о томе извештаје саставили припадници Службе за обезбеђење и да су лица према којима су мере примењене вођена на лекарске прегледе у Законом о извршењу кривичних санкција прописаним интервалима.⁷⁶ Ни у једном од случаја лица нису задобила повреде као последице примене физичке снаге.

НПМ констатује да се документација о примени мера принуде у ОЗ Врање води уредно. Такође, иако је ових случајева релативно мало, примећено је да је виши руководећи кадар (управник и начелници) добро информисан о околностима под којима су мере примењене. НПМ сматра да би извештавање о употреби мера било унапређено уколико би припадници Службе за обезбеђење који су применили мере у својим извештајима, поред врсте мере која је у конкретном случају употребљена, наводили начин на који је одређена мера примењена. На пример, уколико се ради о употреби физичке снаге, да се наведу техника или захват и део тела на којем су они примењени или, уколико се ради о употреби гумене палице, да се наведу колико је пута лице ударено и у који део тела.

20.

ПРЕПОРУКА

Припадници Службе за обезбеђење ОЗ Врање ће у писанима извештајима о примени мера принуде детаљније описати начин на који су мере примењене.

Спроводи се обављају на основу налога, којим се, између осталог, одређују вођа групе и спроводници, врста службеног возила, потреба за везивањем и начин везивања, дозвољеност употребе ватреног оружја и обезбеђивање хране за лица која се спроводе. По обављеном спроводењу, вођа групе подноси извештај о извршеном спровођењу, попуњавањем одговарајуће рубрике у налогу.

⁷⁵ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција, чл. 18. ст. 3.

⁷⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 144. ст. 3: Непосредно након примене мере принуде, изузев мере везивања, обавезан је лекарски преглед осуђеног према коме је мера примењена. Преглед се понавља између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мере.

Према службеним наводима, приликом спровода увек се везују осуђени разврстани у затворено одељење и притвореници, док се остале категорије лица углавном не везују, а ноге се не везују. Увидом у више налога за спровод, утврђено је да су лица углавном везивана са рукама напред, при чему је као разлог за то увек навођена опасност од бекства.

У једном случају, 4 лица су спроведена на издржавање казне у удаљенији завод и сва четворица су била везана са рукама назад, такође због опасности од бекства. Овај спровод је трајао 4 – 5 сати у једном правцу. Везивање лица приликом спровода, нарочито уколико је оно обављено са рукама назад, ствара ризик од повреда. Стандарди и прописи о поступању према лицима лишеним слободе захтевају да начин везивања буде најмање наметљив који је неопходан и разумно доступан за контролу затворениковог кретања, на основу нивоа и природе постављеног ризика,⁷⁷ да се мере за одржавање реда и безбедности примењују само у мери у којој је то неопходно⁷⁸ и да се приликом примене мера поштује људско достојанство и води рачуна о здравственом стању лица.⁷⁹ Поред тога, и СРТ је у свом Извештају о посети Србији препоручио да органи Републике Србије обезбеде да се употреби лисица и појаса за транспорт у току транспорта затвореника ван и унутар затвора прибегава само када је то на основу процене ризика у појединачном случају недвосмислено оправдано; да примена неког средства за везивање не треба да представља додатни ризик од повреде за затворенике у току премештаја; да треба избегавати праксу везивања затвореника лисицама са рукама на леђима у току транспорта, с обзиром на потенцијал да створе неудобност код заинтересованог затвореника и ризик од повреде у случају удеса; да затвореници треба да се транспортују у безбедном кобију, чиме се отклања потреба да затвореници буду у лисицама током пута и да комби који се користи за превоз затвореника треба да буде одговарајуће проветрен и опремљен интерфоном.⁸⁰ Ипак, НПМ је уочио да је овај спровод обавило 4 припадника Службе за обезбеђење, што је недовољан број за спровод на издржавање казне затвора 4 лица која су склона бекству, а да се спровод обави у складу са горе цитираним стандардима. Мали број спроводника од потребног је вероватни разлог зашто су ова лица била везана на овај начин, међутим, не може бити и оправдање за то. У циљу примене најмање наметљивог начина везивања, потребно је пре свега обезбедити довољан број службеника за обављање спровода, а за то је потребно обезбедити потребан број извршилаца у Служби за обезбеђење.⁸¹

У Основни суд у Врању се може ући из задњег дворишта/паркинга ОЗ Врање, па се спроводи у овај суд обављају пешке, директно кроз двориште. Локални спроводи, до Полицијске управе, Вишег суда или Здравственог центра, који су у непосредној близини, се обављају службеним возилом, а понекад, када је у питању Виши суд, и пешке. Увидом у налоге за спровод у Виши суд, утврђено је да су лица током спровода пешке била везивана. Иако се овај Суд налази на свега пар минута хода од Завода, ипак НПМ сматра да је спровођење лица на овај начин деградирајуће.

21.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Врање лица која се спроводе до установа у непосредној близини Завода се у појединим случајевима воде пешке и везани, током чега су изложени јавности.

РАЗЛОЗИ

*Нико не може бити подвргнут мучењу или свирепим, нехуманим или унижавајућим казнама или поступцима.*⁸²

⁷⁷ Нелсон Мандела правила, прав. 48.1.(б).

⁷⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 141. ст. 2.

⁷⁹ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 105/14), чл. 4. ст. 2.

⁸⁰ Извештај о посети СРТ, СРТ/Inf (2016) 21, пар. 53.

⁸¹ Видети препоруку бр. 17.

⁸² Међународни пакт о грађанским и политичким правима, ратификован Законом објављеним у "Сл. листу СФРЈ", бр. 7/71, чл. 7.

Са сваким лицем које је лишено слободе поступа се хумано и са поштовањем достојанства неодвојивог од човечије личности.⁸³

Сви затвореници ће бити третирани са поштовањем свог неодвојивог достојанства и вредности као људских бића. Ниједан затвореник неће бити подвргнут и сви затвореници ће бити заштићени од мучења и других сурових, нехуманих или понижавајућих поступака или кажњавања, за које се никакве околности не могу узимати као оправдање. Безбедност и сигурност затвореника, особља, пружалаца услуга и посетилаца ће бити обезбеђени у сваком тренутку.⁸⁴

У никаквим околностима ограничења или дисциплинске санкције не могу доводити до мучења или других сурових, нехуманих или понижавајућих поступака или кажњавања.⁸⁵

Ниједна особа под било којим обликом притвора или затвора неће бити подвргнута мучењу или суровом, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању. Никакве околности се не могу навести као оправдање за мучење или друго сурово, нечовечно или понижавајуће поступање или кажњавање.⁸⁶

Ниједан службеник који спроводи закон не може нанети, подстрекавати или толерисати било какво дело мучења или другог суровог, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, нити се било који службеник који спроводи закон може позвати на налоге надређених или изузетне околности, као што су ратно стање или ратна опасност, угрожавање националне безбедности, унутрашња политичка нестабилност или било која друга јавна опасност, као оправдање за мучење или друго сурово, нечовечно или понижавајуће поступање или кажњавање.⁸⁷

Нико не сме бити подвргнут мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању.⁸⁸

Према свим лицима лишеним слободе поступа се уз поштовање њихових људских права.⁸⁹

Употреба лисица или других средстава за спутавање уобичајено не доводи до питања у вези са чланом 3. Конвенције када је изречена мера у вези са законитим притвором **и не подразумева коришћење силе или излагање јавности**, више него што се разумно сматра неопходним.⁹⁰

Људско достојанство је неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите.⁹¹

Према лицу лишеном слободе мора се поступати човечно и с уважавањем достојанства његове личности.⁹²

Кривична санкција се извршава на начин којим се јемчи поштовање достојанства лица према коме се она извршава.⁹³

Свако мора поштовати достојанство осуђеног.⁹⁴

Приликом примене мера за одржавање реда и безбедности поштује се људско достојанство осуђеног и води се рачуна о његовом здравственом стању.⁹⁵

Служба за обезбеђење спроводи лица лишена слободе, по правилу, специјалним службеним возилима која су обележена ознакама Управе, опремљена уређајима за давање посебних светлосних и звучних сигнала, прописаном вентилацијом, видео надзором и осветљењем смештајног простора за лица лишена слободе.

⁸³ Међународни пакт о грађанским и политичким правима, чл. 10. ст. 1.

⁸⁴ Нелсон Мандела правила, прав. 1.

⁸⁵ Нелсон Мандела правила, прав. 43.1.

⁸⁶ Принципи заштите свих лица под било којим обликом притвора или затвора, усвојени Резолуцијом Генералне скупштине УН бр. 43/173 од 9. децембра 1988. год, принц. 6.

⁸⁷ Кодекс понашања службеника који спроводе закон, усвојен Резолуцијом Генералне скупштине УН бр. 34/169 од 17. децембра 1979. год, чл. 5

⁸⁸ Европска конвенције за заштиту људских права и основних слобода, ратификована Законом објављеним у "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 9/03, 5/05 и 7/05 - испр. и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 12/10 и 10/15, чл. 3.

⁸⁹ Европска затворска правила, прав. 1.

⁹⁰ Европски суд за људска права, пресуда од 29. августа 2012. год, у предмету *Julin vs. Estonia*, представке бр. 16563/08, 40841/08, 8192/10 и 18656/10, пар. 120.

⁹¹ Устав Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 98/06), чл. 23. ст. 1.

⁹² Устав Републике Србије, чл. 28. ст. 1.

⁹³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 6. ст. 1.

⁹⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 76. ст. 1.

⁹⁵ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција, чл. 4. ст. 2.

Изузетно, припадници службе за обезбеђење могу, у складу са природом задатка, по наредби директора Управе или управника завода, вршити спровод у необележеним службеним возилима и цивилном оделу.⁹⁶

Спровођење се врши, по правилу, у посебно за то намењеном превозном средству.⁹⁷

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће престати са праксом да службеници везана лица лишена слободе до оближњих установа спроводе пешке.

2.3.2.4. Посебне мере

Према службеним наводима, Завод не примењује посебне мере за одржавање реда и безбедности. Такође, увидом у релевантну документацију, утврђено је да ове мере нису примењиване протеклих година.

Иако се примена ових мера наређује пре свега у циљу превенције нарушавања реда и безбедности у Заводу,⁹⁸ НПМ сматра да посебна мера тестирање на психоактивне супстанце има ширу функцију, односно да се ова мера примењује и ради заштите здравља осуђеног⁹⁹ и спровођења програма поступања.¹⁰⁰ Због тога је потребно увести у примену ову меру.¹⁰¹

2.3.2.5. Дисциплинске мере

У ОЗ Врање су ретка дисциплинска кажњавања осуђених лица: током 2016. године једном осуђеном лицу је због теже злоупотребе добијене погодности изречена мера одузимања додељених проширених права и погодности, а током 2017. године једном осуђеном лицу је због недоличног, насилничког и увредљивог понашања према запосленом изречена мера укора.

Служба за опште послове води евиденцију дисциплинских мера, у коју се уписују име лица, дисциплински преступ и датум његовог извршења, дисциплинска мера и датум њеног изрицања и време извршења мере.

Увидом у дисциплинске предмете, утврђено је да су они ажурно вођени, да је од учињеног преступа до изрицања мере протичало око 3 недеље, да су решења о изрицању дисциплинских мера довољно образложена, с обзиром да су у оба случаја осуђеници у потпуности признали извршење преступа, да су образложени разлози за избор и одмеравање дисциплинске мере и да су осуђени поучени о праву на жалбу. Такође, осуђенима је омогућено да се бране, остављено им је довољно времена да припреме одбрану.¹⁰² НПМ је утврдио да постоји могућност за унапређење остваривања права осуђених на правну помоћ у дисциплинском поступку, у вези чега је у овом Извештају упутио одговарајућу препоруку.¹⁰³

Уочени су одређени недостаци у записнику о расправи. У једном од предмета, записник није потписан од стране осуђеног против којег је вођен дисциплински поступак нити је констатовано да је

⁹⁶ Правилник о начину обављања послова у служби за обезбеђење у заводима за извршење кривичних санкција, чл. 26. ст. 1. и 3.

⁹⁷ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 70. ст. 2.

⁹⁸ Чл. 149. ст. 1. Закона о извршењу кривичних санкција: Посебне мере се изузетно могу наредити према осуђеном за кога постоји опасност од бекства, насилничког понашања, самоповређивања или угрожавања реда и безбедности друге врсте, који се на други начин не могу отклонити.

⁹⁹ Више о примени ове мере ради спровођења програма поступања у поглављу 2.4.1.2. Пријем осуђеног и спровођење програма поступања.

¹⁰⁰ Више о примени ове мере ради заштите здравља у поглављу 2.5.4.2. Болести зависности.

¹⁰¹ Видети препоруку бр. 40.

¹⁰² Члан 39. ст. 3. и 4. Правилника о дисциплинском поступку према осуђеним лицима: Уз позив за расправу осуђеном се доставља предлог за покретање дисциплинског поступка, уз обавештење о праву на стручну правну помоћ. Од пријема позива и достављања предлога из става 3. овог члана до расправе мора да протекне најмање три дана.

¹⁰³ Више о правној помоћи у поглављу 2.3.1.2. Пружање правне помоћи.

одбио да потпише. Такође, из овог записника се не види да ли је осуђени био поучен о праву на употребу језика и писма. Ни у један од записника у које је извршен увид није унета одлука.

22.

УТВРЂЕНО

Поједини записници о расправи у дисциплинским поступцима који су вођени против осуђених лица у ОЗ Врање нису потписани нити су унети сви потребни подаци.

РАЗЛОЗИ

У записник се уноси: назив органа који врши радњу, место у коме се врши радња, дан и час кад се врши радња, предмет у коме се она врши и имена службених лица, присутних странака и њихових заступника, пуномоћника или представника.

Записник треба да садржи, тачно и кратко, ток и садржај извршених радњи у поступку, као и датих изјава. При том, записник треба да се ограничи на оно што се тиче саме управне ствари која је предмет поступка. У записнику се наводе све исправе које су у било коју сврху употребљене на усменој расправи. Према потреби, те исправе се прилажу записнику.

Изјаве странака, сведока, вештака и других лица која учествују у поступку, а које су од значаја за решавање у управној ствари, уписују се у записник што тачније а, по потреби, и њиховим речима. У записник се уписују и сви закључци који се у току извршења радње донесу.

Ако се саслушање врши преко тумача, означиће се на ком је језику саслушани говорио и ко је био тумач.¹⁰⁴

Пре закључења записник ће се прочитати саслушаним лицима и осталим лицима која учествују у поступку. Та лица имају право да и сама прегледају записник и да ставе своје примедбе. На крају записника ће се навести да је записник прочитан и да нису стављене никакве примедбе или, ако јесу, укратко ће се уписати садржај примедба. Затим ће записник потписати лице које је учествовало у радњи, а на крају ће га оверити службено лице које је руководило радњом, као и записничар - ако га је било.

Ако неко лице неће да потпише записник или се удаљи пре закључења записника, то ће се уписати у записник и навести разлог због ког је потпис ускраћен.¹⁰⁵

Поступак окончан решењем против кога нема редовног правног средства у поступку (коначно решење) поновиће се ако лицу које је учествовало у поступку није била дата могућност да се под условима из члана 16. овог закона служи својим језиком и писмом.¹⁰⁶

Записник садржи податке о саставу дисциплинске комисије, односно име управника или лица које он одреди, датуму и месту расправе, податке о осуђеном и његовом браниоцу, подносиоцу захтева за покретање дисциплинског поступка, правној квалификацији преступа за који се осуђени терети, податак о јавности расправе и податке о записничару. Искази дати током расправе уносе се у записник тако да се верно прикаже њихова садржина.

Записник се завршава закључењем расправе, а потписују га чланови дисциплинске комисије, односно управник или лице које он одреди, осуђени и записничар.

Осуђеном се мора омогућити да, пре потписивања, прочита записник односно да буде непосредно и истинито обавештен о његовој садржини.

Осуђеном се мора омогућити да изнесе примедбе на садржину записника. Примедбе на садржину записника су саставни део записника.¹⁰⁷

Битна повреда дисциплинског поступка постоји ако осуђени није био поучен о праву на употребу језика и писма или му је то право било ускраћено; ако усмено саопштена одлука није унета у записник.¹⁰⁸

ПРЕПОРУКА

Орган дисциплинског поступка против осуђених лица у ОЗ Врање ће у записнике о расправи уносити све прописане податке.

¹⁰⁴ Закон о општем управном поступку ("Сл. лист СРЈ", бр. 33/97 и 31/01 и "Сл. гласник РС", бр. 30/10), чл. 65. ст. 1. - 3.

¹⁰⁵ Закон о општем управном поступку, чл. 67. ст. 1. и 7.

¹⁰⁶ Закон о општем управном поступку, чл. 239. т. 11.

¹⁰⁷ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 47. ст. 2. - 5.

¹⁰⁸ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 63. ст. 1. т. 3. и 6.

Орган дисциплинског поступка ће по закључењу расправе осуђеном лицу против кога се води поступак омогућити да, након упознавања са садржином записника, потпише записник. Уколико осуђени неће да потпише записник, то ће се уписати у записник и навести разлог због ког је потпис ускраћен.

О чињењу дисциплинских престапа од стране притвореника Завод обавештава поступајуће судове. Тиму НПМ је објашњено да судови поступају по дисциплинским пријавама и притворенима изричу казне ограничења посета, која је једина мера предвиђена Закоником о кривичном поступку.¹⁰⁹

Дисциплинске казне изречене притвореницима се извршавају у складу са одлукама, одлука се одлаже у лични лист притвореног, али се о њима не води посебна евиденција.¹¹⁰ Иако је Законом о извршењу кривичних санкција успостављена евиденција дисциплинског кажњавања лица лишених слободe, важећим прописима није предвиђено шта би ова евиденција требало да садржи када су у питању дисциплинске казне изречене притвореним лицима, па би се ово питање могло решити сходном применом одредби о евиденцији дисциплинских мера изречених осуђеним лицима.

23.

УТВРЂЕНО

ОЗ Враће не води евиденцију о дисциплинском кажњавању притворених лица.

РАЗЛОЗИ

Затворске управе ће осигурати пропорционалност између дисциплинске санкције и престапа за који је утврђена, и водиће одговарајуће евиденције о свим дисциплинским санкцијама.¹¹¹

Помоћне књиге су: евиденција дисциплинског кажњавања лица лишених слободe.¹¹²

Дисциплинска мера изречена коначним решењем уписује се у евиденцију дисциплинских мера.¹¹³

О изреченим дисциплинским мерама завод води евиденцију која садржи: име и презиме осуђеног лица, податке о извршеном дисциплинском престапу, податке о изреченој дисциплинској мери и напомену.¹¹⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Враће ће успоставити и водити евиденцију дисциплинског кажњавања притворених лица.

2.3.2.5.1. Упућивање у самицу

Дисциплинска мера упућивање у самицу током 2016. и 2017. године није изрицана. НПМ је обишао просторију која је намењена за извршење ове дисциплинске мере. Ради се о једној од спаваоница у одељењу притвора, која је преуређена за ову намену. Просторија има посебан санитарни чвор и опремљена је креветом, столом и столицом и није под видео надзором. Доток ваздуха и природне светлости је омогућен кроз прозор и просторија је довољно пространа и одговарајуће прозрачна и осветљена.

2.3.3. КОНТРОЛА РАДА ЗАВОДА

Одељење за инспекцију Управе за извршење кривичних санкција је последњи редовни надзор над радом Завода извршило у 2016. године, а 2017. године је извршен контролни надзор, када је утврђено да је су скоро све наложене мере извршене (од укупно 43 наложене мере, 42 су извршене и за 1 је извршење било у току).

¹⁰⁹ Чл. 221. ст. 1. Законика о кривичном поступку: За дисциплинске престапе притвореника судија за претходни поступак, односно председник већа може изрећи дисциплинску казну ограничења посета.

¹¹⁰ Евиденција дисциплинских казни која се води у Заводу се односи само на осуђена лица.

¹¹¹ Нелсон Мандела правила, прав. 39.2.

¹¹² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 10. ст. 2.

¹¹³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 175. ст. 1.

¹¹⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 176. ст. 2.

Према евиденцији обилазака, од почетка 2017. године председник Вишег суда у Врању је посетио Завод 2 пута, 12. јуна и 4. јула 2017. године, када је, у пратњи управника, посетио одељење притвора. У књизи обилазака нису евидентирани евентуалне примедбе.

24.

УТВРЂЕНО

Судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Врању не обилази редовно лица лишена слободе која се налазе у Окружном затвору у Врању.

РАЗЛОЗИ

Ефикасни жалбени и инспекцијски поступци представљају основне гаранције против злостављања у затворима. Затвореницима треба омогућити путеве за улагање жалбе, како унутар тако и изван контекста затворског система, укључујући и могућност поверљивог приступа одговарајућим властима. СРТ придаје нарочиту важност редовним посетама затворских институција од стране неког независног тела (нпр. одбора посетилаца или судије који врши надзор) које је овлашћено да саслуша жалбе затвореника и да изврши инспекцију просторија дате установе (а и да покрене поступак, уколико је потребно). Таква тела могу, између осталог, играти важну улогу у разрешавању несугласица између управе затвора и дотичног затвореника или затвореника уопште.¹¹⁵

Судија за извршење најмање једном у свака четири месеца у току године обилази заводе на територији своје месне надлежности, разговара са осуђенима и информиса их о начинима остваривања њихових права.¹¹⁶

Надзор над притвореницима врши судија за извршење кривичних санкција или судија кога председник суда одреди.

Судија из става 1. овог члана је дужан да најмање једном у 15 дана обиђе притворенике и да се, ако нађе за потребно, и без присуства запослених у заводу обавести како се притвореници хране, како се снабдевају другим потребама и како се са њима поступа. Судија је дужан да о неправилностима уоченим приликом обиласка завода без одлагања обавести министарство надлежно за послове правосуђа, као и Заштитника грађана. Министарство је дужно да у року од 15 дана од дана пријема обавештења о неправилностима обавести судију о мерама предузетим за њихово отклањање.

Судија из става 1. овог члана може у свако доба да обилази све притворенике, да са њима разговара и да од њих прима притужбе.¹¹⁷

Судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Врању би требало да најмање једном у 4 месеца обилазити осуђена лица, а најмање једном у 15 дана притворена лица у Окружном затвору у Врању, ради информисања о условима у којима бораве и о остваривању њихових права.

Управник и начелник Службе за обезбеђење путем обилазака редовно контролишу запослене у Заводу. О овим обиласцима се води евиденција, на основу које је утврђено да је ова врста контроле током 2017. године обављана неколико пута месечно, у различитим добима дана и ноћи.

¹¹⁵ Стандарди СРТ о издржавању затворске казне, пар. 54.

¹¹⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 42.

¹¹⁷ Законик о кривичном поступку, чл. 222.

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1. ТРЕТМАН

2.4.1.1. Одсек за третман

У тренутку НППМ посете Заводу, на пословима третмана ангажована су била 4 службеника: педагошкиња, специјални педагог и 2 социолошкиње. Према наводима управника и службеника третмана, сходно Правилнику о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Заводу не постоји Служба за третман, већ два извршилачка радна места за третмански рад са осуђенима и прекршајно-кажњеним лицима, на којима су ангажована два службеника на неодређено време. Такође, још два службеника третмана ангажована су уговором о раду на одређено време.

Два службеника третмана из ОЗ Врање прате и спровођење извршења ванзаводских санкција и мера, тако што су ангажована у Повереничкој канцеларији у Врању. Канцеларија је отворена 2014. године и прати извршење ванзаводских санкција и мера на територији 8 општина. Према наводима службеника третмана, у Повереничкој канцеларији у складу са Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места постоје 4 слободна радна места. Службеници третмана у Повереничку канцеларију одлазе сваког радног дана наизменично, од 9 до 12 и од 12 до 15 часова, по потреби и чешће.

25.

УТВРЂЕНО

Иако постоје четири систематизована радна места у Повереничкој канцеларији у Врању, повереници се ангажују искључиво преко Окружног затвора у Врању, на који начин се смањују капацитети службеника третмана у Заводу.

РАЗЛОЗИ

Служба за третман утврђује програм поступања према осуђеном, усклађује рад осталих служби и других учесника у спровођењу програма и обавља друге послове одређене овим законом.¹¹⁸

Послове извршења спроводи организациона јединица надлежна за алтернативне санкције (у даљем тексту: Повереничка служба), у оквиру Управе за извршење кривичних санкција (у даљем тексту: Управа).¹¹⁹

Послове извршења обавља државни службеник из повереничке канцеларије (у даљем тексту: Повереник).¹²⁰

Радно место реализатор третмана – спроводи програм поступања са осуђеним лицима кроз индивидуални и групни едукативно – терапеутски рад и друге облике интервенција; предлаже измене програма поступања у зависности од успешности спровођења и учествује у утврђивању процене ризика, капацитета за промену и индивидуалних потреба осуђеног; учествује у тимском раду, сарађује са запосленима из других служби у заводу, предлаже врсту и обим поступалних мера и сарађује са повереничком службом, води прописану евиденцију; обавља и друге послове по налогу начелника.¹²¹

Одсек за испитивање личности - Врши испитивање личности осуђених ради утврђивања њиховог криминолошког профила, утврђује узроке криминалног понашања и васпитне запуштености и сачињава извештај и стручно мишљење о осуђеном; учествује у утврђивању процене ризика понашања за промену, индивидуалних потреба осуђеног, индивидуалних циљева и сачињава предлог програма поступања према осуђеном; обавља послове информисања и индивидуалног педагошког саветовања; обавља послове групно - едукативног саветодавног рада; сачињава планове извештаја о раду и учествује у стручном усавршавању запослених; иницира и предлаже поступке у третману према осуђеним лицима у оквиру реализације програм поступања; сачињава стручна мишљења и оцене за осуђене по основу условног отпуста, превременог отпуста и помиловања, води прописане евиденције; обавља и друге послове по налогу шефа Одсека.¹²²

¹¹⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 20.

¹¹⁹ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера ("Сл. гласник РС", бр. 55/14), чл. 3.ст. 1.

¹²⁰ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл.6. ст. 1.

¹²¹ Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Управи за извршењу кривичних санкција, бр. 2/16 од 27. јануара 2016. год.

¹²² Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Управи за извршењу кривичних санкција.

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће попунити радна места у Повереничкој канцеларији у Врању, како се убудуће службеници за рад у Повереничкој канцеларији не би ангажовали преко ОЗ Врање.

Канцеларија прати извршење следећих мера: кућни притвор и затвор са и без електронског надзора и рад у јавном интересу. У тренутку посете НПМ Заводу, на извршењу ванзаводских санкција и мера било је укупно 43 лица, док су њих 15 били у процедури за извршење ових санкција. Праћење извршења мера кућни притвор и затвор са електронским надзором обавља се телефонским путем, док се праћење ових мера без електронског надзора ради недељним обилазцима лица.

Током разговора са службеником третмана истакнуто је више проблема који отежавају спровођење ванзаводских санкција и мера, а то су: недостатак уређаја за електронско праћење (у даљем тексту наногица)¹²³, а велики број пресуда, што често доводи до одлагања почетка извршења санкција¹²⁴, лош квалитет наногица због чега се често дешавају кварови на истима¹²⁵, недостатак службених возила приликом постављања наногица, као и обилазака лица која су под мером извршења без електронског надзора. Такође, један од проблема јесте и оптерећеност службеника третмана пословима извршења, иако постоје упражњена систематизована радна места за поверенике,¹²⁶ али и припадника Службе за обезбеђења, којих нема довољно, а који су задужени за постављање наногица. Такође, с обзиром да Повереничка канцеларија нема сопствени аутомобил, за обилазак лица који су под мером извршења, користе се заводска или возила службеника третмана.

Службеник третмана наводи да постоје фиксне и мобилне наногице за извршење мера кућни затвор и притвор са и без електронског надзора. Међутим, Завод има већи број фиксних наногица, што у појединим случајевима, код лица којима је одређена мера кућни затвор и притвор са електронским праћењем, а која немају фиксни телефон, отежава спровођење ове мере, јер не постоји могућност повезивања на стабилну телефонску мрежу.

2.4.1.2. Пријем осуђеног и спровођење програма поступања

У Заводу не постоји пријемно одељење, већ се осуђени при пријему смештају у пријемну собу у којој се задржавају око 7 дана. У пријемној соби службеници третмана обављају психодијагностичке процене, анализу доступне документације и израду „Предлога програма поступања“ који се доставља управнику који доноси „Одлуку о програму поступања“. На основу утврђеног програма поступања, осуђени се разврстава у собу за смештај и одређује му се група. „Одлука о програму поступања“ доставља се осуђеном, а примерак се улаже и у досије осуђеног. Такође, у пријемној соби осуђени се упознају са кућним редом, дужностима и обавезама у Заводу и прописима којима је регулисано извршење казне. Сваки службеник третмана, сходно одлуци управника,¹²⁷ групу осуђених добија од тренутка пријема и за исту је задужен до истека казне. На дан посете тима НПМ број осуђених био је 19. Осуђени су распоређени у 3 групе које воде 3 службеника третмана. С обзиром на мали број осуђених групе броје од 5 до 7 лица. Увидом у поједине досијее осуђених, уочено је да садрже потребну документацију за доношење програма поступања, као и потписе осуђених да су упознати са прописима и другим информација од значаја током извршења казне.

Како у Заводу не постоје просторни услови за спровођење сврсисходних активности различите природе у континуитету, третмански рад се углавном своди на индивидуалне разговоре, радно

¹²³ Посебно у ситуацијама када је потребно извршити меру кућног притвора са електронским праћењем, с обзиром да је она ургентна.

¹²⁴ У таквим ситуацијама Повереничка канцеларија шаље обавештење судовима о немогућности извршења појединих казни са електронским праћењем, како не би дошло до застаревања казни.

¹²⁵ Службеник третмана је изразио забринутост да због лошег квалитета наногице исте неће моћи да се користе уколико се послови извршења ванзаводских санкција и мера прошире на казне запрећене затвором на три године.

¹²⁶ Видети препоруку бр. 25.

¹²⁷ Број 602/16-01 од 10. новембра 2016. год.

ангажовање осуђених¹²⁸ и спорадичне обуке/курсева¹²⁹. Индивидуални разговори могу бити планирани и непланирани. Планирани разговори обављају се након разврставања у групу и одељење и током спровођења програма поступања, а у циљу испуњења постављених индивидуалних циљева, док су непланирани разговори обављају на иницијативу осуђених који се тичу питања која се односе на практичне информације везане за издржавање казне.

Увидом у службену документацију утврђено је да су сходно потребама, индивидуалне форме васпитно-корективног деловања на задовољавајућем нивоу. Када су у питању групне форме васпитно-корективног деловања, оне се у Заводу не упражњавају, већ се периодично организују едукације на тему болести зависности и ХИВ-а. Ове едукације организују или локално невладино удружење Сунце, а предавачи су бивши осуђени или службеници третмана. Последња едукација одржана је марта текуће године, а наредна је планирана за септембар текуће године. Већина осуђених и прекршајно-кажњених лица свакодневно већи део дана проводе у дневном боравку, где гледају телевизију, играју шах или домине.

26.

УТВРЂЕНО

У Заводу осим индивидуалних разговора на постоје други облици васпитно-корективног рада.

РАЗЛОЗИ

Затворске управе и други надлежни органи треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и рад, као и друге облике помоћи који су одговарајући и доступни, укључујући и оне које доводе до промена на моралном, духовном, социјалном, здравственом и спортском нивоу. Такве програме, активности и услуге треба учинити доступним у складу са индивидуалним потребама третмана затвореника.¹³⁰

Сва погодна средства ће се користити, укључујући и верске заштите у земљама у којима је то могуће, образовање, стручно вођење и социјални рад, саветовање при запошљавању, физички развој и јачање моралног карактера, у складу са индивидуалним потребама сваког затвореника, узимајући у обзир његовог/њену друштвену и криминалну прошлост, физичке и менталне способности и склоности, лични темперамент, дужину казне и перспективу након пуштања.¹³¹

Третман према осуђеном обухвата примену свих предвиђених активности - планираних метода, техника и поступака, предузетих са циљем да осуђени усвоји друштвено прихватљив систем вредности и овлада вештинама за успешно укључивање у заједницу како у будуће не би чинио кривична дела. Третман се спроводи кроз програм поступања, разврставање, накнадно разврставање и припрему за отпуст.¹³²

Полазећи од оцене Заштитника грађана да постоје значајни недостаци у погледу активног, индивидуалног и колективног третманског рада васпитача са осуђеним лицима, Народна скупштина обавезала је Министарство правде да унапреди поступање у заводима за извршење кривичних санкција према осуђеним лицима у погледу интензивнијег и ефективнијег рада васпитача са осуђеним лицима, повећања њиховог радног ангажовања тамо где је то могуће, образовања и највишег нивоа остваривања верских права, те да без одлагања донесе нове или усклади постојеће прописе који ће у том погледу омогућити спровођење закона у складу са важећим стандардима.¹³³

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање предузеће мере и у васпитно - корективни рад увести и друге облике васпитног рада, пре свега групни-васпитни рад.

¹²⁸ Више о радном ангажовању у поглављу 2.4.3. Упошљавање.

¹²⁹ Више о обукама у поглављу 2.4.2. Образовање и стручно оспособљавање.

¹³⁰ Нелсон Мандела правила, прав. 4.2.

¹³¹ Нелсон Мандела правила, прав. 92.1.

¹³² Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица ("Сл. гласник РС", бр. 66/15), чл. 6.

¹³³ Закључак бр. 72 са Четврте седнице Другог редовног заседања Народне скупштине у 2013. години, одржане 23. октобра 2014. год.

Увидом у поједине досијее осуђених, конкретно у обрасце „Мишљење службеника третмана о програму поступања“, као резултат процене ризичног понашања, за област високог степена ризика између осталих наведено је „психоактивне супстанце“ и постављен индивидуални циљ „одржавања апстиненције“. Од активности и интервенција које ће водити до реализације овог циља наведен је групни рад (одвикавање од наркоманије). Међутим, како се у Заводу не спроводе специјализовани програми третмана који се тичу болести зависности, осим спорадичних едукација на ову тему, постављени циљ „одржавања апстиненције“ није могуће испунити. С обзиром да се у Заводу не спроведи ни тестирање на психоактивне супстанце, јер је постојећим стандардизованим тестовима (тест китови) за анализу - идентификацију употребе наркотика истекао рок употребе,¹³⁴ извршење индивидуалних циљева „одржавања апстиненције“ није могуће пратити.

Такође, још је утврђено да се код високо ризичне области у делу слободних активности поставља индивидуални циљ „организовање и учешће у активностима слободног времена“, али се не наводе конкретне активности у које осуђене треба укључити, каква је структура слободног времена потребна, односно какав је план и организација тих активности (које активности, колико често и када ће се спроводити) које ће водити до смањења ризика у овој области.

27.

УТВРЂЕНО

У Заводу у појединим Одлукама о програму поступања постављају се индивидуални циљеви за које не постоји могућност реализације (нпр. недостатак простора или програма за реализацију истих).

У Заводу у појединим мишљењима службеника третмана код области „поступци и активности према осуђеном“ нису прецизиране активности које ће се предузимати у циљу смањења високог степена ризика за област која је оцењена као таква.

РАЗЛОЗИ

У утврђивању програма поступања стручни тим дефинисаће посебне поступке и активности водећи рачуна о могућностима завода за њихову реализацију.¹³⁵

Интервенције у оквиру Програма поступања треба посебно да се односе на области функционисања осуђеног процене високих и средњим степеном ризика.¹³⁶

Сврха израде Предлога програма поступања јесте дефинисање улоге и учешће чланова стручног тима у начину одређивања и распоређивања осуђеног у групу, одељење, смештај, као и одређивање поступака и активности који ће бити реализовани.¹³⁷

У рубрику „Организовање слободног времена“ навести како би било примерено структурирати слободно време, укључивање у постојеће секције и сл.¹³⁸

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће створити услове за реализацију постављених индивидуалних циљева.

Службеници третмана у будућем поступању ће код области „поступци и активности према осуђеном“ прецизно наводити активности у циљу смањења високог степена ризика за област која је оцењена као таква.

¹³⁴ Више о тестирању на психоактивне супстанце у поглављу 2.5.4.2. Болести зависности.

¹³⁵ Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, чл. 12. ст. 2.

¹³⁶ Директива о начину рада службеника третмана у Заводима, процедурама у раду и изгледу и садржају докумената током утврђивања, спровођења и измене програма поступања са лицима осуђеним за кривична дела и прекршај, број 110-00-14/15-01 од 29. октобра 2015. год.

¹³⁷ Директива о начину рада службеника третмана у Заводима, процедурама у раду и изгледу и садржају докумената током утврђивања, спровођења и измене програма поступања са лицима осуђеним за кривична дела и прекршај, поглавље: "Израда предлога програма поступања стручног тима".

¹³⁸ Директива о начину рада службеника третмана у Заводима, процедурама у раду и изгледу и садржају докумената током утврђивања, спровођења и измене програма поступања са лицима осуђеним за кривична дела и прекршај, V област: "Мишљење службеника третмана за програм поступања".

2.4.1.3. Измена програма поступања / накнадно разврставање

Измена програма поступања подразумева предходну процену понашања осуђеног, степен сарадње у реализацији програма поступања и постигнуте резултате, као и настале околности током извршења казне. Имајући у виду да је ОЗ Врање, Завод полуотвореног типа, да се у њему извршавају кратке казне (до годину дана) и да је мали број пенолошких повратника, највећи број осуђених на пријему бива разврстан у полуотворено одељење. Према накнадно добијеним службеним подацима, на дан посете тима НПМ у Заводу је било укупно 18 осуђених, од којих је њих 6 разврстано у групу „В“, 11 у групу „Б“ и 1 лице у „А“ групу. Од почетка године укупан број накнадно разврстаних из групе В 1 у Б 2 било је 6 лица, док је за измену разматрано 8 лица.

2.4.1.4. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст

Према наводима службеника третмана, сарадња са центрима за социјални рад је добра и остварује се када постоји потреба за прикупљањем додатних дијагностичких информација о осуђеном и његовој породици приликом ступања на издржавање казне или када постоји потреба да се осуђеном пружи помоћ у остваривању права из социјалне заштите. Такође, сарадња са центрима се остварује и када је потребно организовати сусрет осуђених са децом.

Када је у питању постпенална подршка и помоћ, према наводима службеница третмана, она се обезбеђује од маја текуће године у оквиру програма поступања на основу процењених и исказаних потреба осуђених за истом. Припрема за отпуст обично се састоји од сарадње са члановима породице осуђеног. Осуђенима се пре отпуштања са извршења казне дају усмена упутства коме да се обрате у вази добијања једнократне новчане помоћи, издавања личних докумената и сл. Такође, деле им се и флајери Националне службе за запошљавање са упутством како се пријавити на њихову евиденцију, активно тражити запослење, које обуке похађати и сл. Према наводима службеница третмана, у већини случајева осуђени имају обезбеђени постпенални прихват, тако да се подршка и помоћ осуђеном након истека казне као једна од мера извршења коју према Закону о извршењу ванзаводских санкција и мера спроводи Повереничка канцеларија, не извршава.

2.4.2. ОБРАЗОВАЊЕ И СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ

Према наводима службеница третмана, у Заводу се не организује образовање осуђених, јер су у питању кратке казне. Стручно оспособљавање (курсеви/обуке) организује се повремено. Последња обука за осуђена и прекршајно-кажњена лица организован је јула 2015. године за пекаре. Носилац обуке била је немачка невладина хуманитарна организација Хелп и трајала је 3 месеца, а обуку је прошло 9 осуђених из „А“ и „Б“ групе, док осуђени из „В“ групе нису били укључени у обуке. Обука је обухватила теоријски и практични део. Службеница третмана као пример добре праксе навела је бившег осуђеног који је након завршене обуке за пекаре по истеку казне отворио сопствену пекару и наставио да се бави овим занатом. С обзиром да се у Заводу извршавају кратке казне, као и да је период од годину дана кратак како би се организовале и спровеле дугорочније третманске активности, НПМ је става да овај кратак период треба искористити за већи број различитих обука и курсева, пружити могућност учешћа што већем броју осуђених и искористити предности кратког трајања казни, али и обука чији је завршетак извеснији, а самим тим је и мотивација осуђених за учешћем већа. Пружањем могућности учешћа у разним врстама обука окупира се и време осуђених, позитивно утиче на личност осуђених чиме се повећава вероватноћа напретка у третману, а истовремено и доприноси доброј психосоцијалној клими у Заводу. Све ово може да допринесе и успешном повратку у друштво након истека казне и смањењу могућности за пенолошки и криминолошки поврат.

28.

УТВРЂЕНО

У Заводу се курсеви и обуке ретко организују за лица лишена слободе.

У Заводу осуђени из „В“ групе ретко се укључују у обуке.

РАЗЛОЗИ

Сваки затвор треба да настоји да свим затвореницима омогући приступ образовним програмима који су што је могуће свеобухватнији и који задовољавају њихове индивидуалне потребе, истовремено водећи рачуна о њиховим тежњама.

Приоритет имају затвореници који су неписмени или они који немају основно или вокационо образовање.¹³⁹

Систематски програм образовања, укључујући оспособљавање за стицање вештина у циљу унапређења свеукупног нивоа образовања и припремања за вођење одговорног живота без криминала, кључни је део режима за затворенике. Сви затвореници охрабриваће се да учествују у образовним програмима и програмима обуке. Образовни програми за затворенике одређује се према дужини њиховог боравка у затвору.¹⁴⁰

Задовољавајући програм активности (рада, образовања, спорта, итд.) од кључне је важности за добробит затвореника.¹⁴¹

Са становишта СПТ-а, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећава се тензије у затворском установи и спречавају напори за успостављањем безбедности кроз позитивне односе и активности. СПТ препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике.¹⁴²

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање предузеће мере и лицима лишеним слободе понудити већи број разноврсних обука и курсева.

ОЗ Врање ће у обуке и курсеве укључивати сва заинтересована лица лишена слободе сходно интересовањима и афинитетима и безбедносним ризицима.

2.4.3. УПОШЉАВАЊЕ

Иако у Заводу постоје ограничени просторни капацитети, могућности за упошљавање осуђених и прекршајно-кажњена лица постоје. Правилником о организацији и систематизацији радних места осуђених лица у Окружном затвору у Врању¹⁴³ уређени су назив и опис послова за упошљавање осуђених и прекршајно-кажњених лица, број извршилаца и услови које треба да испуњавају за обављање одређених послова.

Сходно Правилнику, осуђени се могу упошљавати у следећим областима рада:

- производи рад – послови индустријске, пољопривредна и занатске природе;
- угоститељске, трговачке, занатске, интелектуалне и техничке услуге;
- физички повремене послови и сл.

Укупан број систематизованих радних места у Заводу је 42 на следећим пословима:

- Пекара – 4;
- Кухињи (помоћни кувар, кафе кувар и курир) – 8;
- Одржавање зграде Завода (домар) – 2;
- Котларница (ложач) – 4;
- Вешерница (помоћни радник у вешерници) – 4;
- Одржавање хигијене просторија (хигијеничар) – 10;
- Физички послови (помоћни радник на тежим физичким пословима) – 10.

¹³⁹ Европска затворска правила, прав. 28.1. и 28.2.

¹⁴⁰ Европска затворска правила, прав. 106.1. – 106.3.

¹⁴¹ Стандарди СРТ о издржавању затворске казне, пар. 47.

¹⁴² Извештај Поткомитета за спречавање мучења и другог окрутног, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (Извештај Поткомитета УН) о посети Малдивима, САТ/ОР/МДВ/1 од 26. фебруара 2009. год, пар. 223.

¹⁴³ Број 110-361/16-01 од 28. јуна 2016. год.

На основу навода службеника третмана и података из евиденције, од укупног броја осуђених и прекршајно – кажњених лица (25), у тренутку посете тима НПМ радно ангажовано је било 11 лица, 9 у кругу Завода и 2 лица ван Завода. У кухињи су ангажована 4 лица, вешерница - 1, физички послови у котларници - 1, одржање хигијене у котларници - 1 и 2 лица на одржавању зграде Завода. Два осуђена ван Завода упуслена су на физичким пословима код аутопревозника и привредног друштва у Врању.

Према наводима службеница третмана и службеним подацима, углавном се упошљавају лица која су разврстана у групу „Б“ или „А“. Осуђени разврстани у групу „В“ ретко се упошљавају. Индивидуалним програмом поступања они се распоређују на поједина радна места, па када се јави потреба за тим пословима онда се упошљавају. Обично су то послови одржавања хигијене простора у Заводу. Радно ангажовање као један од облика третмана, поред усвајања одређених вештине и способности, има и васпитну/преваспитну функција којом се позитивно утиче на личност осуђеног, чиме се могу предупредити негативне последице које се могу јавити у недостатку сврсисходних активности. Такође, сходно постигнутим резултатима током радног ангажовања и владања осуђенима се пружа могућност напредовања у третману. Све ово посебно је важно у малим Заводима код којих је иначе мања заступљеност васпитно-корективних активности, било из разлога недостатка простора, запослених, кратког трајања казни и сл., те је због тога потребно осуђенима понудити што више друштвено корисних активности између осталог и радно ангажовање, посебно осуђенима у затвореном третману. Такође, ни један притвореник није упуслен.

29.

УТВРЂЕНО

Иако су у Заводу систематизована 42 радна места за лица лишена слободе, мањи број њих је радно ангажован.

Осуђени разврстани у групу „В“ ретко се упошљавају, а притвореници се не упошљавају.

РАЗЛОЗИ

Сврха казне затвора или сличних мера лишења слобода су, пре свега, заштита друштва од криминала и смањење рецидивизма. Те сврхе се могу постићи само уколико се период затвора, колико је то могуће, користи како би се осигурала реинтеграција тих лица у друштво како би на слободи придржавали закона и водили самостални живот.

Затворске управе и други надлежни органи треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и рад, као и друге облике помоћи који су одговарајући и доступни, укључујући и оне које доводе до промена на моралном, духовном, социјалном, здравственом и спортском нивоу. Такве програме, активности и услуге треба учинити доступним у складу са индивидуалним потребама третмана затвореника.¹⁴⁴

Затвореници треба да имају прилику да раде и да активно учествују у њиховој рехабилитацији, што је одређено у складу са физичким и менталним способностима од стране лекара или других квалификованих здравствених радника. Довољно корисног рада биће обезбеђено да би затвореници били активно запослени током радног дана.¹⁴⁵

У границама одговарајуће стручне спреме и захтева институционалне администрације и дисциплине, затвореници ће моћи да изаберу врсту посла коју желе да обављају.¹⁴⁶

Колико год је могуће, рад у затвору треба да одржава или повећа способност затвореника да зарађује за живот након пуштања на слободу.

Рад који обухвата стручно оспособљавање обезбеђује се за затворенике који могу од тога да имају користи и нарочито за млађе затворенике.¹⁴⁷

Са становивишта СРТ-а, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора.

¹⁴⁴ Нелсон Мандела правила, прав. 4.

¹⁴⁵ Нелсон Мандела правила, прав. 96.

¹⁴⁶ Нелсон Мандела правила, прав. 98. 3.

¹⁴⁷ Европска затворска правила, прав. 26.3 и 26.5.

Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећавају се тензије у затворском установи и спречавају напори за успостављањем безбедности кроз позитивне односе и активности. СРТ препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике.¹⁴⁸

Комитет препоручује да органи Републике Србије уложе веће напоре у обезбеђење више могућности за рад (по могућству неке струковне вредности) за све осуђене затворенике.¹⁴⁹

Сврха рада је да осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање, како би му се омогућили услови за успешну реинтеграцију.¹⁵⁰

Притвореник се може обавезати да обавља радове нужне за одржавање чистоће у просторији у којој борави. Ако притвореник то захтева, судија за претходни поступак, односно председник већа, уз сагласност управника завода, може дозволити да он ради у кругу завода на пословима који одговарају његовим психичким и физичким својствима, под условом да то није штетно за вођење поступка. За тај рад притворенику припада накнада коју одређује управник завода.¹⁵¹

По одобрењу органа који води поступак, а уз сагласност управника завода, притвореник се на свој захтев може упослити да ради на пословима у кругу завода који одговарају његовим психичким и физичким својствима, под условом да то није штетно за вођење поступка.¹⁵²

СРТ позива затворска власт заинтересованих земаља да усвоје и имплементирају свеобухватни режим активности изван ћелије. Циљ је да се притвореницима (као и затвореницима) осигура да могу да проведу разумни део дана (тј. осам сати или више) изван њихових ћелија, ангажовани у сврсисходним активностима различите природе (рад, образовања, спорт, рекреација). Што је дужи период притвора, режим активности би требало бити разноврснији. Свим затвореницима, без изузетка, мора бити понуђено најмање један сат вежбања на отвореном, у одговарајућим објектима.¹⁵³

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће предузети мере како би се попунила систематизована радна места за лица лишена слободе.

ОЗ Врање ће предузети мере како би се упослили и осуђени из групе „В“ и притвореници.

Осуђени добијају надокнаду за рад, која се обрачунава сходно времену проведеном на раду, док је радно време 8 часова. Приликом упошљавања лица, води се рачуна о њиховој радној способности, ранијој осуђиваности и безбедносним ризицима.

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

2.4.4.1. Време изван затворених просторија и физичке активности

У Заводу постоје два шеталиште намењена за лица лишена слободе. Једно је предвиђено за притворена, а друго за осуђена и прекршајно-кажњена лица. Шеталишта су бетонска и нису опремљена справама за вежбање, нити спортским реквизитима. У њима се налазе две клупе прекривене надстрешницом. Осуђени током дана ван затворених просторија Завода проводе два часа.

¹⁴⁸ Извештај Поткомитета УН о посети Малдивима, пар. 223.

¹⁴⁹ Извештај о посети СРТ, СРТ/Inf (2016) 21, пар. 67.

¹⁵⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 98. ст. 2.

¹⁵¹ Законик о кривичном поступку чл. 218. ст. 5.

¹⁵² Правилник о извршењу мере притвора, чл. 44.

¹⁵³ Стандарди СРТ о притвору, пар. 58.

У дневном боравку осуђени имају могућност да играју шах и домине, а дају им се и Бојанке за одрасле које према наводима службеница третмана, имају терапеутско дејству и утичу на смањење напетости и стреса код осуђених.

У Заводу постоји и теретана у затвореном, у којој је постављено пар справа за вежбање. Према наводима припадника Службе за обезбеђење и службенице третмана, осуђена лица имају могућност да користе теретану кад год желе у току дана. Међутим, осуђени наводе да немају могућност коришћења теретане, тако да осим два сата шетње на отвореном, где не постоје справе за вежбање немају могућност да се баве физичко – рекреативним или другим спортским активностима посебно током зимским месеци или лоших временских прилика. Према наводима управника, с обзиром да је у наредном периоду у плану проширивање смештајних капацитета, у оквиру проширења предвиђен је и посебан простор за спортско-рекреативне активности лица лишених слободе.

30.

УТВРЂЕНО

Лица лишена слободе нису упозната да могу да користе теретану у оквиру Завода.

РАЗЛОЗИ

*Осуђени, коме године и телесне способности то дозвољавају, има право у слободно време на организовану физичку активност, укључујући и право да заједно са другим осуђеницима користи спортске терене, уређаје и опрему.*¹⁵⁴

*Завод, у складу са својим могућностима, обезбеђује простор и опрему за коришћење слободног времена осуђених. Активности се организују током целог дана, према програму који је донела служба за третман.*¹⁵⁵

*Сваки затвореник треба да има могућност да сваког дана вежба најмање један сат на свежем ваздуху, уколико то дозвољавају временске прилике. Када је време неповољно, затвореницима се обезбеђују други услови за вежбање. Одговарајуће активности чији је циљ развијање физичке спремности и могућност за одговарајућу физичку активност и рекреацију представљају саставни део затворског режима. Затворска управа дужна је да омогући такве активности обезбеђујући одговарајућа средства и опрему. Затворска управа дужна је да обезбеди специјалне активности за оне затворенике којима је то потребно. Могућности за рекреацију, укључујући спорт, игре, културне активности, хобије и друге активности у слободно време, морају бити обезбеђене, а колико год је могуће, затвореницима се мора дозволити да их организују. Затвореницима се дозвољава да се друже за време физичких активности и у циљу учења у рекреативним активностима.*¹⁵⁶

*Сви затвореници без изузетка (укључујући оне који су кажњени конфинацијом у ћелији) морају имати могућност да свакодневно вежбају на отвореном. Такође се сматра да објекти за вежбе на отвореном морају бити релативно пространи и, кад год је то могуће, да нуде склониште од неповољних временских прилика.*¹⁵⁷

*Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у строго затвореним одељењима него обичним. То може у многоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајни у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.*¹⁵⁸

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће упознати лица лишена слободе о могућностима коришћења теретане и организовати коришћење исте.

2.4.4.2. Културне и уметничке активности

Посебна просторија за културно-уметничке активности у Заводу према наводима службеница третмана не постоји, већ се за те потребе користи просторија дневног боравка за осуђене. Културно уметничке активности унутар Завода се не организују, већ се организује посећивање и обилазак културно – историјских споменика, цркава, музеја, галерија и сл. Од почетка текуће године осуђена и прекршајно – кажњена лица су извођена на изложбу слика у галерију и музеј у граду, као и обилазак манастира Прохор Пчињски. У марту је извођено 9, а у априлу 4 осуђена лица. У току 2016. године организоване су посете Народном музеју у Врању, манастирима и црквама. На изложбе и обилазак манастира вођени су осуђени разврстани у групу „Б“ и прекршајно-кажњена лица.

С обзиром да се осуђени разврстани у групу „Б“ не изводе у обилазак културно-историјских знаменитости, а да су ресурси Завода лимитирани, како просторни, тако и технички за спровођењем културно-уметничких активности, осуђенима из ове групе ускраћено је право да сходно својим интересовањима буду укључени у ове активности. Такође, с обзиром да се у Заводу од третманских активности у континуитету реализују једино индивидуални разговори и упошљавање осуђених, као и да већина осуђених из ове групе већи део дана проводи у спаваоницама не радећи ништа

¹⁵⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 80. ст. 2.

¹⁵⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 42.

¹⁵⁶ Европска затворска правила, прав. 27.1. – 27.7.

¹⁵⁷ Стандарди СРТ о издржавању затворске казне, пар. 48.

¹⁵⁸ Нови Стандарди СРТ у погледу издржавања казне затвора, пар. 32.

сврсисходно, те да сходно томе, већина њих има проблем са организацијом и начином коришћења слободног времена, Завод треба да пронађе начин и осуђенима из групе „В“ понуди учешће у различитим васпитно-културним активностима.

Учешћем лица лишених слободе у овим активностима може се утицати на развијање позитивних навика и способности осуђених које могу бити од значаја за њихово касније понашање. Такође, кроз различите културно-уметничке активности могу се реализовати индивидуални циљеви у складу са процењеним ризицима и потребама осуђених, чиме се осуђенима пружа још једна могућност да напредују у повољнију групу и одељење, а при томе се окупира и слободно време.

31.

УТВРЂЕНО

У Заводу осуђенима разврстаним у групу „В“ није омогућено учешће у културно-уметничким активностима у слободно време.

РАЗЛОЗИ

Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у строго затвореним одељењима него обичним. То може у многоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајни у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.¹⁵⁹

Завод организује различите облике активности за задовољење физичких, уметничких, културних и радних потреба осуђених.

У заводу се организују културне, радне, забавне и спортско-рекреативне активности.

У слободно време осуђени се према својим склоностима и интересовањима могу бавити израдом уметничких предмета и другим видовима стваралачког изражавања.¹⁶⁰

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање предузеће мере како би се свим осуђенима омогућило учешће у културно-уметничким активностима у слободно време.

2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ

2.4.5.1. Штампа

Према наводима службеница третмана, организована је дистрибуција штампе за осуђена лица која су претплаћена на месечном нивоу на одређени часопис који обезбеђује Завод. Наиме, понедељком и средом осуђени из затвореног одељења достављају списак штампе коју жели, а четвртком добијају жељену штампу.

2.4.5.2. Телевизија

Осуђени разврстани у групу „Б“ и „А“ имају могућност да прате телевизијски програм у дневном боравку, док је за осуђене разврстане у групу „В“ омогућено праћење телевизијског програма у спаваоницама.

2.4.5.3. Библиотека

У Заводу не постоји посебна просторија за библиотеку, већ се за ове потребе користи просторија службеника третмана. Фонд књига је око 500, између осталог и верске литературе. Такође, у

¹⁵⁹ Нови Стандарди СРТ у погледу издржавања казне затвора, пар. 32.

¹⁶⁰ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 42. ст. 2, 4. и 5.

библиотеци постоје и примерци ЗИКС-а и Правилник о кућном реду, као и на енглеском и језицима националних мањина. Примерци ових прописа осуђенима су доступни и у ходнику смештајног простора Завода. Библиотека ради уторком и тада осуђени могу да добију жељену литературу. Осуђена лица која се налазе у затвореном одељењу, а која желе одређену литературу преко надзорника могу да наруче жељену литературу.

2.4.6. ПОСЕТЕ

Посете лицима лишеним слободе обављају се у за то намењеним просторијама. Осуђени имају право на посете 2 пута месечно у трајању од 1 час. Такође, на основу доброг владања и остваривања програма поступања имају могућност и на проширена права и погодности у оквиру групе у коју су разврстани и повећан број посета у Заводу, изван Завода, проширење круга лица за посете и сл. Посебна просторија за посете блиских лица не постоји, али се осуђенима омогућава да једном у два месеца користи право на посету блиских лица у просторији где се обављају редовне посете лица лишених слободе. Ова посете траје 3 часа.

32.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Завод нема посебну просторију за посете блиских лица.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Осуђени има право да једном у два месеца борави с брачним другом, децом или другим блиским лицем три часа у посебним просторијама завода.¹⁶¹</i></p> <p><i>Посебна просторија Завода мора бити довољно пространа, загрејана, осветљена, са потребним намештајем, купатилом и прилагођена за боравак деце.¹⁶²</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Враће ће обезбедити и адекватно опремити посебну просторију за посете блиских лица.</p>

2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА

2.4.7.1. Пакети

Лицима лишеним слободе се омогућује два пута месечно пријем пакета, који се прегледа у присуству лица. У ситуацијама када пакет садржи ствари које лице не може поседовати, исте се враћају доносиоцу непосредно, односно поштом о трошку пошиљаоца. Дозвољена тежина пакета је до 10 килограма.

2.4.7.2. Новчане пошиљке

Лица лишена слободе имају право на неограничено примање и слање новчаних пошиљки. Новчане пошиљке се ушлаћују на депозит лица. На месечном нивоу лица могу трошити одређену суму новца за набавку прехрамбених и других ствари за личну употребу које се обезбеђују преко Завода.

2.4.7.3. Телефонирање

Осуђена лица којима је одређена група „В” имају право на телефонски разговор 4 пута недељно од по 15 минута, док осуђени у групи „Б” и „А” имају неограничено право на телефонски разговор сваког дана. Круг особа које могу позвати није ограничен. Телефонске говорнице, "Орион", постављене су у ходнику преко пута просторија дежурне службе.

¹⁶¹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 94. ст. 1.

¹⁶² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 48. ст. 2.

2.4.8. ВЕРСКА ПРАВА

У Заводу не постоји посебна просторија за обављање верских обреда. Према наводима управника свештено лице долази једном у месец дана, а увек по позиву увек када лице изрази жељу. Хоџа према наводима управника у последње време не посећује Завод. Разговори са свештеним лицем обављају се у просторији за посете. Према наводима службеника третмана свештена лица не долазе често јер осуђени нису заинтересовани за разговоре са њима.

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

2.5.1. ОРГАНИЗАЦИЈА

2.5.1.1. Здравствено особље

У Заводу не постоји посебна Служба за здравствену заштиту.

Лекар у Заводу ангажован је по уговору о делу, специјалиста је за ургентну медицину и начелник Службе за хитну медицинску помоћ у Дому здравља Врање (у даљем тексту: СХМП Врање). У Заводу није ангажован зубни лекар нити психијатар. Према наводима управника и медицинског особља, лекар нема дефинисано радно време у Заводу, већ долази по потреби. Уколико овај лекар није у могућности да дође, лекар се обезбеђује из СХМП Врање било тако што се лица лишена слободе спроводе у СХМП Врање или лекарска екипа СХМП Врање интервенише у просторијама Завода.

На пословима здравствене заштите ангажована су 3 лица - укупно 2 здравствена сарадника – један медицински техничар, у радном односу на одређено време и једна медицинска сестра по уговору о делу – углавном два пута недељно. Медицински техничар је у Заводу присутан радним даном у времену од 07 до 15 часова, а изван овог времена, као и викендом и у дане празника медицински техничар није присутан у Заводу. Медицинска сестра ангажована је, према речима службених лица, од пре око годину дана и то превасходно тако што помаже у вођењу здравствене администрације – здравствених картона и протокола.

Службена лица ангажована на пружању здравствене заштите наводе да постоји потреба за додатним кадровима за успешно обављање здравствене заштите у Заводу, и то за медицинским техничаром. Такође, по речима управника, по систематизацији радних места у Заводу није предвиђено радно место лекара што се објашњава чињеницом да у време када је систематизација прављена Завод није имао стално запосленог лекара.

У време посете лекар није био присутан у заводу па је разговор обављен са медицинским техничаром који је Заводу најдуже запослен (од 1995. године).

33.

УТВРЂЕНО

У Заводу није обезбеђен довољан број медицинских техничара, као ни континуирано присуство лица са здравственом квалификацијом. Медицински техничар је у Заводу присутан је радним даном у времену од 7 до 15 часова док је медицинска сестра, ангажована по уговору о делу, присутна повремено.

Завод нема ангажованог психијатра.

РАЗЛОЗИ

Завод има најмање једног лекара и два медицинска техничара, а мора омогућити услуге и једног психијатра.¹⁶³

Особа стручна да пружи прву помоћ требало би увек да буде присутна у просторијама затвора, и то по могућности неко са признатом стручном спремом за здравствену негу.¹⁶⁴

СРТ понавља своју препоруку да неко квалификован за указивање прве помоћи, по могућности особа са признатом квалификацијом медицинске сестре (техничара), мора увек бити присутан у затвору, укључујући и ноћу.¹⁶⁵

У поређењу са општом популацијом, међу затвореницима постоји честа појава психијатријских симптома. Сходно томе, лекар квалификован у области психијатрије мора бити придодат затворској здравственој служби, а неке од медицинских сестара које су ту запослене морају бити обучене за рад на овом пољу.¹⁶⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ Враће ће ангажовати довољан број медицинских сестара (техничара) како би се обезбедило њихово стално (двадесетчетворочасовно) присуство у Заводу.

ОЗ Враће ће обезбедити услуге најмање једног лекара психијатра, који ће бити присутан у Заводу најмање два пута током недеље, сваки пут најмање по четири сата.

2.5.1.2. Здравствене евиденције

У Заводу свако лице лишено слободе има здравствени картон. Здравствени картон се отвара на првом прегледу при пријему. Здравствени картони се углавном воде уредно, лекарски налази се уносе у здравствени картон, а у улошку здравственог картона налазе се резултати лабораторијских прегледа, специјалистички лекарски извештаји, отпусне листе и друга медицинска документација.

Здравствени картони се чувају у просторији амбуланте, у радном столу. Приступ здравственим картонима је ограничен само на медицинско особље.

Лица лишена слободе могу остварити увид у здравствени картон и у налазе о њиховом здравственом стању, а на њихов писани захтев који се подноси управи Завода одобрава им се копирање медицинске документације.

У Заводу се не води књига повреда, већ се повреде, у зависности од околности под којима су настале, евидентирају у једној од две књиге: (1) Евиденција самоповреда или (2) Евиденција повреда на раду. Међутим, нпр. уколико би у Завод било примљено лице код којег се установе телесне повреде, ове повреде би се, према речима службеног лица, документовале – евидентирале у здравственом картону, али се не би уносиле у неку посебну евиденцију која се води у вези са оствареном здравственом заштитом у Заводу.

У Заводу се воде друге књиге – евиденције, и то:

1. Протокол лекарских прегледа за лица у притвору;
2. Протокол лекарских прегледа за осуђена и прекршајно кажњена лица;
3. Евиденција о самоповредама;
4. Евиденција о смрти;
5. Евиденција о лицима која одбијају лечење, храну или воду;
6. Евиденција о повредама на раду;
7. Евиденција о употреби теста за идентификацију употребе наркотика од стране ЛЛС;
8. Евиденција извршених тестирања ЛЛС на присуство алкохола у крви.

¹⁶³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 24. ст. 2.

¹⁶⁴ Стандарди СРТ о услугама здравствене заштите у заводима, СРТ/Inf (93) 12, пар. 35.

¹⁶⁵ Извештај за власти Краљевине Холандије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, СРТ/Inf (2008) 2, пар. 73.

¹⁶⁶ Стандарди СРТ о услугама здравствене заштите у заводима, пар. 41.

У Протоколу лекарских прегледа за лица у притвору и Протоколу лекарских прегледа за осуђена и прекршајно кажњена лица уочено је да су између појединих уписаних пацијената остављена празна поља (редови), као и да у извесном мањем броју случајева нису евидентирани сви предвиђени подаци.

34.

УТВРЂЕНО

У Заводу се не води посебна евиденција о повредама – протокол повреда.

Амбулантни протоколи се углавном воде уредно, али је уочено да су између појединих уписаних пацијената остављена празна поља (редови). Такође, код појединих евидентираних случајева нису унети сви предвиђени подаци.

РАЗЛОЗИ

Лекар у заводу дужан је да води посебну евиденцију о повредама осуђених.¹⁶⁷

Подаци до којих се дошло на основу прегледа уносе се у протокол и здравствени картон осуђеног.¹⁶⁸

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће обезбедити да се уредно воде све законом прописане евиденције које се односе на пружање здравствене заштите, а нарочито посебна евиденција о повредама осуђених (протокол повреда), те да се у протокол уносе подаци до којих се дошло на основу прегледа.

2.5.1.3. Праћење здравственог стања

Лекар не доставља управнику периодичне извештаје о здравственом стању осуђених, као ни извештаје када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због издржавања казне. Такође, лекар не подноси управнику налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених, нити учествује у утврђивању и спровођењу програма поступања према осуђеном.

У протеклој календарској години и током ове године, лекар није препоручио управнику прекид извршења казне за неко осуђено лице.

35.

УТВРЂЕНО

Лекар не подноси управнику писане извештаје о здравственом стању осуђених, као ни препоруке у вези са њиховим неопходним физичким активностима.

РАЗЛОЗИ

Лекар у заводу дужан је да управнику завода у писменој форми:

1) подноси периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; 2) поднесе извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне уз препоруку за поступање са тим лицем, укључујући и могућност прекида извршења казне; 5) даје налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 115. ст. 1 т. 6.

¹⁶⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 26. ст. 3.

¹⁶⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 116. ст. 1. т. 1, 2. и 5.

ПРЕПОРУКА

Лекар у Заводу ће искључиво у писаној форми подносити управнику:

- периодичне извештаје о здравственом стању осуђених,
- извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне уз препоруку за поступање са тим лицем, укључујући и могућност прекида извршења казне,
- налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

Копије писаних препорука чуваће се у архиви амбуланте Завода.

2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите

Завод има амбуланту коју чини 1 просторија, површине око 20 квадратних метара и налази се на првом спрату Завода. Амбуланта је у солидном стању и хигијена је задовољавајућа.

У амбуланти постоји следећа медицинска опрема и уређаји: амбулантни намештај (радни сто за лекара и медицинског техничара); вага, апарат за мерење крвног притиска и стетоскоп, основни медицински инструменти за превијање, као и глукометар са тест тракама за које је утврђено да им је рок за употребу истекао. Такође, амбуланта Завода опремљена је апаратом за регистровање електрокардиограма (ЕКГ), пулсним оксиметром, амбу балоном са маском, инхалатором и уређајем за мерење концентрације триглицерида и лактата.

36.**УТВРЂЕНО**

У амбуланти (посебној просторији за обављање здравствених прегледа) недостају неуролошки чекић и лампа; подна лампа за преглед; апарат за давање кисеоника са боцом и негатоскоп за преглед рендген филмова.

РАЗЛОЗИ

Посебна просторија за обављање здравствених прегледа мора имати: одговарајући број столова и столица; сто за преглед; параван за обезбеђење приватности осуђеног; орман за смештај лекова који се закључава; орман за одлагање здравствене документације; стетоскоп; апарат за мерење крвног притиска; неуролошки чекић и лампу; подну лампу за преглед; дигитални глукометар; једнократне тестове за дијабетес; спатуле; стерилизатор; термометар; апарат за давање кисеоника са боцом; АМБУ сет за реанимацију; негатоскоп за преглед рендген филмова; прибор за прву помоћ; хируршки сет инструмената за мале хируршке интервенције у касети; завојни и други потрошни медицински материјал, као и другу неопходну опрему за здравствени преглед и обављање амбулантних интервенција.¹⁷⁰

ПРЕПОРУКА

ОЗ Брање ће обезбедити да амбуланта (посебна просторија за обављање здравствених прегледа) поред постојеће опреме буде опремљена и неуролошким чекићем и лампом; подном лампом за преглед; апаратом за давање кисеоника са боцом; негатоскопом за преглед рендген филмова, као и другом неопходном опремом за здравствени преглед и обављање амбулантних интервенција.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети мере из своје надлежности како би ОЗ Брање обезбедио за амбуланту потребну опрему.

Завод нема стационар, али има посебну просторију за издвајање оболелих, која је површине око 16 квадратних метара и налази се на (високом) приземљу, у делу Завода који је намењен извршењу мере притвора. Ова тзв. „болесничка соба“, по речима управника Завода користи се за смештај старијих и болесних, а с обзиром на то да се овој соби може приступити без коришћења степеништа, у ову

¹⁷⁰ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 23. ст. 4.

просторију се смештају и особе са инвалидитетом. Просторија за издвајање оболелих је опремљена са два кревета, у солидном је стању, хигијена је задовољавајућа, влага није присутна. Завод нема стоматолошку ординацију.

2.5.1.5. Апотека, подела лекова и терапије

Завод има посебно место за чување лекова – апотеку коју чини посебан орман који је смештен у просторији амбуланте. Из апотеке се на налог лекара издају одређени лекови за оболело лице лишено слободе, а ове лекове медицински техничар пакује у дозаторе означене именом и презименом пацијента који се чувају у просторији амбуланте.

Лекове за лица која су у притвору купује суд који је одредио меру притвора, па се о потреби да се лекови набаве надлежни суд обавештава дописом.

Лекове не могу да држе лица лишена слободе у својим касетама. Дели их медицински техничар, а вечерње дозе лекова, као и дозе лекова викендима и празником, деле припадници Службе за обезбеђење из претходно припремљених и личним именом означених дозатора.

Лицима лишеним слободе се дају лекови искључиво које им је преписао затворски лекар, које Завод обезбеђује куповином, без обзира на то да ли су у питању лекови са тзв. позитивне листе или изван ње.

Лекар у Заводу надзире рад апотеке и медицинског особља које евидентира, издаје и даје прописану терапију осуђеном.

37.

УТВРЂЕНО:

Поделу лекова лицима лишеним слободе врши немедицинско особље – припадници Службе за обезбеђење.

РАЗЛОЗИ

По мишљењу СРТ, није у надлежности затворских службеника да деле преписане лекове или да дају инјекција – поделу лекова могу само обавиати медицински техничар или обучени фармацеут, док инјекције могу давати само квалификовано медицинско особље.¹⁷¹

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Врање терапију лицима лишеним слободе ће искључиво делити медицинско особље.

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

Здравствени прегледи лица лишених слободе у Заводу се обављају сваког радног дан, а у дане викенда и државним празником позива се Служба хитне медицинске помоћи.

Лекарски прегледи се, према речима службеног особља и појединих лица лишених слободе, повремено обављају у присуству немедицинског особља када то лекар не захтева из разлога безбедности и то тако што су врата амбуланте широм отворена, а испред амбуланте, у ходнику, налази се припадник Службе за обезбеђење који одатле може у целости да посматра медицинске радње и чује конверзацију између пацијента и здравствених радника.

¹⁷¹ Извештај за Владу Кипра о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, СРТ/Inf (2012) 34, пар. 80.

38.

УТВРЂЕНО

Лекарски прегледи се обављају на такав начин да немедицинско особље може, када то не захтева лекар, да посматра преглед и чује садржај конверзације између пацијента и здравствених радника.

РАЗЛОЗИ

Здравствени преглед осуђеног врши се само у присуству здравственог радника, осим ако здравствени радник друкчије не затражи.¹⁷²

Сви лекарски прегледи затвореника (било по доласку или у каснијој фази) треба да се врше ван чујности и - осим ако лекар не затражи другачије - ван видокруга затворских службеника.¹⁷³

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће на видном месту испред лекарске ординације и/или на спољашњој страни врата лекарске ординације, као и у самој ординацији истакнути јасну забрану за немедицинско особље да присуствује лекарском прегледу лица лишеног слободе, а о овоме обавестити све припаднике Службе за обезбеђење.

Врата од лекарске ординације током обављања медицинских радњи морају бити затворена.

Припадници Службе за обезбеђење су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

Уколико лекар захтева присуство немедицинског особља прегледу и/или другим медицинским радњама, неопходно је да чињеница о таквом захтеву, разлози за то и и подаци о присутном немедицинском особљу буду забележени у медицинској документацији за конкретно лице лишено слободе.

У току првих 7 месеци 2017. године, у Заводу је обављено 476 лекарских прегледа, укључујући и прве прегледе (по пријему у Завод), а овај податак произилази из месечних извештаја које лекар доставља управнику Завода. Месечни број прегледа дат је у табели.

Месец	Број обављених лекарских прегледа
јул	82
јун	84
мај	63
април	64
март	81
фебруар	57
јануар	45
УКУПНО	476

2.5.2.1. Прегледи по пријему

Први лекарски преглед по пријему лица лишеног слободе у Завод обавља се по правилу у року од 24 сата. Уколико је неко лице примљено током викенда, његов први лекарски преглед биће обављен првог наредног радног дана. Иницијални медицински преглед, по речима медицинског техничара, када лекар није присутан у Заводу обавља медицински техничар, с тим што је са налазима овог прегледа упознат лекар када дође у Завод.

¹⁷² Чл. 114. ст. 4. Закона о извршењу кривичних санкција и чл. 25. став 2. Правилника о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора.

¹⁷³ Стандарди СРТ о услугама здравствене заштите у заводима, пар. 51.

Први лекарски преглед по пријему се састоји од узимања анамнестичких података, анализе медицинске документације (уколико лице лишено слободе исту има уз себе), процене психичког стања, мерења крвног притиска и основног физикалног прегледа. У склопу првог прегледа не врши се скрининг за туберкулозу, односно не попуњава се „Упитник за откривање симптома туберкулозе“. Здравствени картон се отвара при првом лекарском прегледу.

2.5.2.2. Прегледи по захтеву

Уколико лице лишено слободе сматра да је болесно и жели да се прегледа од стране лекара, оно се обраћа Служби за обезбеђење тако што усмено изјављује да има потребу да посети лекара, о чему Служба за обезбеђење обавештава медицинског техничара, па се организује да ова лица прегледа лекар. Када је у питању хитно стање позива се Служба за хитну медицинску помоћ или се врши спровођење у здравствену установу – дом здравља или болницу у Врању.

Медицинско особље тврди да се по утврђеној процедури, лице лишено слободе које сматра да је болесно и жели да се прегледа, доводи до лекара на преглед најкасније у року од једног дана од момента када је тражио преглед, сем викендом и празником када се преглед обавља првог наредног радног дана.

Уколико је потребно извршити специјалистички преглед у здравственој установи ван Завода, преглед се обавља се у Дому здравља или Општој болници у Врању, а по потреби и у другим здравственим установама: Специјалној болници за плућне болести у Сурдулици и Клиничком центру у Нишу. Сарадња са локалним здравственим организацијама у Врању, као и са Специјалном болницом за плућне болести у Сурдулици оцењена је као добра. Потребни специјалистички прегледи и друге дијагностичке процедуре, осим у хитним случајевима, обезбеђују се по претходном заказивању.

2.5.2.3. Прегледи у посебним случајевима

Медицински техничар наводи да се у Заводу изузетно ретко примењују средства принуде. Наводи да нема посебног протокола – евиденције у којој би се евидентирали медицински налази прегледа ових лица.

Лекар прегледа свакодневно осуђеног који одбија храну или воду, а постоји и посебан (кумулативни) регистар у којем се бележе ови случајеви - Евиденција о лицима која одбијају лечење, храну или воду.

Из месечног извештаја који лекар подноси управнику Завода, у извештају за јул 2017. године види се да су према осуђенику И. И., дана 5. 7. 2017. године, примењена средства принуде. Предочени су лекарски извештаји о два обављена прегледа у којим са наводи да је примењено средство принуде – физичка снага. Из извештаја се види да нису установљене било какве телесне повреде. У време обављања посете НПМ (02. 8. 2017. г.) осуђени И. И. се по речима службених лица налазио ван Завода, на одсуству, тако да са њим није могао бити обављен разговор.

2.5.3. ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

2.5.3.1. Лечење и интервенције у Заводу

Лечење осуђеног се спроводи искључиво уз на његов пристанак, односно лекар прегледа лице лишено слободе на његов захтев.

У Заводу се пружају лекарски прегледи из домена опште медицине и даје се ампулирана терапија и врше се мања превиијања. Такође, када је потребно обавити лабораторијске анализе, у Заводу се узрокују биолошке течности (крв, урин) и упућују се у лабораторију Дома здравља или Опште болнице у Врању.

2.5.3.2. Лечење и интервенције ван Завода

Лица лишена слободе се упућују на лечење или интервенцију ван Завода у оближњу здравствену установу, у случајевима када здравствену заштиту није могуће обезбедити у Заводу, као и у случајевима тешких акутних обољења која изискују хируршки третман. За акутна и ургентна стања збрињавање се врши без заказивања, а у осталим случајевима специјалистички преглед и/или друге услуге се заказују.

Према наводима здравствених радника, не дешава се да здравствена установа одбија да изврши пријем лица лишених слободе ради остваривања здравствене заштите, нити да се заказани прегледи одлажу због недовољног броја службених лица у Заводу за спроводе и/или недовољног броја возила за спровод.

Лица лишена слободе се упућују на лечење или интервенцију у Специјалну затворску болницу, у случајевима акутних психотичних поремећаја и у другим случајевима. Наводи се да је ова сарадња добра, да проблема нема, јер се ово упућивање унапред уговори.

Увидом у специјалистичке извештаје психијатра у Здравственом центру Врање од 10.10.2016.г., 21.02.2017.г., 30.3.2017.г. и 09.5.2017.г. за пацијенткињу М. Т. утврђено је да су прегледи обављени у присуству немедицинског особља – припадника Службе за обезбеђење. Иста ситуација – присуство припадника Службе за обезбеђење лекарским прегледима ван Завода – утврђена је и увидом у специјалистичке налазе Здравственог центра Врање од 18.5.2017.г. и 15.6.2017. г. за пацијента В. Д. Разлози за присуство службеника прегледу нису наведени ни у лекарским извештајима ни у документацији о спровођењу ових лица на прегледе. Исто као и када су у питању лекарски прегледи који се обављају у Заводу, и током прегледа у здравственим установама треба обезбедити поверљивост разговора између лекара и пацијента, а у случају да постоје разлози за присуство припадника Службе за обезбеђење који су довели лице код лекара, о томе би требало да постоје писани траг.

39.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће обезбедити да немедицинско особље не присуствује лекарском прегледу лица лишеног слободе који се обавља ван Завода, односно да се ови лекарски прегледи врше ван чујности и - осим ако лекар не затражи другачије - ван видокруга затворских службеника.

Припадници Службе за обезбеђење су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

Уколико лекар захтева присуство немедицинског особља прегледу и/или другим медицинским радњама, неопходно је да чињеница о таквом захтеву, разлози за то и подаци о присутном немедицинском особљу буду забележени (у облику службене белешке припадника Службе за обезбеђење који су обавили спровод или у извештају у спровођењу или на други адекватан начин).

2.5.3.3. Стоматолошка заштита

У Заводу се лицима лишеним слободе не пружа стоматолошка заштита. Стоматолошка заштита се пружа искључиво ван Завода и то у Дому здравља или, на лични захтев и о сопственом трошку, у приватној стоматолошкој пракси. Нема доступних података о броју лица којима су пружене стоматолошке услуге.

2.5.3.4. Лечење душевно оболелих лица, лица која болују од заразних и болести зависности

Према наводима лекара у Заводу су смештена поједина душевно оболела лица. Уколико се укаже проблем, таква лица бивају упућена на специјалистички преглед у Здравствени центар у Врању, а по

савету психијатра и у Специјалну затворску болницу у Београду. Током првог лекарског прегледа по пријему у Завод лекар обраћа посебну пажњу да ли је прегледано лице душевно оболело (лице са менталним поремећајем).

2.5.4. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

2.5.4.1. Заразне болести

По наводима медицинског техничара у Заводу су повремено смештене особе оболеле од хепатитиса Б и хепатитиса Ц, као и особе заражене ХИВ-ом. У Заводу није присутна појава вашки.

По наводима медицинског техничара, оболели од заразних болести у Заводу се не издвајају приликом смештања.

2.5.4.2. Болести зависности

По наводима медицинског техничара, у Заводу се налази извештај број некадашњих зависника од психоактивних супстанци, али њихов број није познат. У Заводу не постоји посебно одељење за одвицавање од психоактивних супстанци.

Према подацима из Евиденције о употреби теста за идентификацију употребе наркотика произилази да се у Заводу не спроведи тестирање на психоактивне супстанце.

У Заводу су доступни стандардизовани тестови (тест китови) за анализу - идентификацију употребе наркотика. Непосредним увидом утврђено је да је расположивим тестовима рок употребе истекао у јануару 2015. године.

40.

УТВРЂЕНО

У Заводу су доступни стандардизовани тестови (*тест китови*) за анализу - идентификацију употребе наркотика којима је рок употребе истекао у јануару 2015. године.

ПРЕПОРУКА

Завод ће уништити све тестове (*тест китове*) за анализу - идентификацију употребе наркотика којима је рок употребе истекао, а обезбедиће потребну количину тестова који су у року.

2.5.4.3. Повређивања

У Заводу се води посебна евиденција о повредама лица лишених слободe и то као (1) Евиденција самоповреда и (2) Евиденција повреда на раду.

По наводу медицинског техничара он нема сазнање да је током дужег временског периода („више година“) било случајева у којима се дошло до знака или индикације да се са лицима лишеним слободe поступа насилно.

Према подацима из *Евиденција самоповреда* произилази да је у текућој години евидентиран један случај, у 2016. години такође један случај, док током 2014. и 2015. године у Заводу није евидентиран ни један случај самоповређивања.

Према подацима из *Евиденција повредама на раду* произилази да у периоду за који се води ова евиденција (од 2011. године) није евидентиран ни један случај повређивања на раду.

2.5.4.4. Штрајк глађу

Током 2017. године у Заводу није било случајева штрајкова глађу, а према подацима из *Евиденција о лицима која одбијају лечење, храну или воду* види се да је током 2016. године регистрован један случај, а у 2015. години девет случајева.

Под лицем које штрајкује глађу у Заводу се подразумева лице које је објавило да штрајкује глађу. Лекар добија информацију о томе да одређено лице одбија храну или воду од стране Службе за обезбеђење, тако што му у року од неколико сати доставља податак о томе које лице лишено слободе је објавило штрајк глађу, а лекар обавља преглед тог лица у току дана по пријему информације.

Медицински техничар наводи да лекар свакодневно предгледа, односно нуди преглед лицу лишеном слободе које одбија храну или воду, а то констатује у протоколу.

Преглед лица лишеног слободе које одбија храну или воду састоји се од физикалног прегледа и мерења телесне тежине.

2.5.4.5. Смртни случајеви

У Заводу није у текућој години било смртних случајева. Увидом у *Евиденцију о смрти* утврђено је да су од 2010. године у Заводу била три смртна случаја – по један у 2010, 2013. и 2015. години.

За смртни случај из 2013. године у *Евиденцији о смрти* се налази копија записника о обдукцији, док за остале смртне случајеве у Заводу нема копије записника о обдукцији. У *Евиденцији о смрти*, осим за случај за који је доступна копија обдукционог записника, нема података о узроку смрти, као ни податка о томе да ли је извршена обдукција.

41.

УТВРЂЕНО

У Заводу нема података се све смртне случајеве о узроку смрти, као ни податка о томе да ли је извршена обдукција.

РАЗЛОЗИ

Јавни тужилац или суд ће одредити да лекар специјалиста за судску медицину изврши преглед и обдукцију леши ако је у тренутку смрти лице било лишено слободе.¹⁷⁴

Став је Европског комитета за спречавање мучења да нарочито свака смрт затвореника треба да буде предмет детаљне истраге како би се, између осталог, утврдио узрок смрти, околности које су довеле до смрти, укључујући и доприносиће факторе, као и да ли је наступање смрти могло бити спречено. Такође, кадгод наступи смрт у затвору неопходно је извршити обдукцију, а управа затвора и затворска здравствена служба треба да буду информисане о налазима.¹⁷⁵

ПРЕПОРУКА

Евиденција о смртним случајевима у ОЗ Врање ће се водити тако да за сваки смртни случај буду доступни подаци о извршеној обдукцији и то: узрок смрти, околности које су довеле до смрти и доприносиће фактори.

¹⁷⁴ Законик о кривичном поступку, чл. 129. ст. 1.

¹⁷⁵ Извештај за Владу Италије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, CPT/Inf (2013) 30, пар. 28.

2.5.5. ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР

2.5.5.1. Надзор над условима у Заводу

Лекар обавља контролу смештаја, хигијене, санитарних и других услова од којих зависи здравље осуђених. Међутим, лекар не подноси управнику у писаној форми налазе и препоруке о побољшању хигијене у Заводу, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени, као ни налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене.

42.

УТВРЂЕНО

Лекар не подноси управнику у писаној форми налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени, као ни налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене.

РАЗЛОЗИ

Лекар у заводу дужан је да контролише смештај, исхрану, хигијену, санитарне и друге услове од којих зависи здравље осуђених.¹⁷⁶

Лекар у заводу дужан је да управнику завода у писменој форми даје налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени.¹⁷⁷

ПРЕПОРУКА

Лекар у ОЗ Врање ће управнику Завода у писменој форми давати налазе и препоруке о побољшању хигијене у Заводу и стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве лица лишена слободе.

2.5.5.2. Надзор над радом здравствене службе

Надзор над стручним радом здравствене службе, односно лекара у Заводу, Министарство надлежно за здравство није обавило.

43.

УТВРЂЕНО

Министарство здравља није обавило надзор над стручним радом здравствених радника у Заводу.

РАЗЛОЗИ

Комитет препоручује да инспектори Министарства здравља редовно врше преглед свих аспеката функционисања затворских служби здравствене заштите у свим установама.¹⁷⁸

Спољна провера квалитета стручног рада може бити редовна и ванредна.

Редовну спољну проверу квалитета стручног рада организује и спроводи Министарство, на основу годишњег плана провере квалитета стручног рада који доноси министар.

Ванредну спољну проверу квалитета стручног рада спроводи Министарство на захтев грађанина, привредног друштва, установе, организације здравственог осигурања и државног органа.

Захтев из става 3. овог члана подноси се Министарству, које разматра захтев и о утврђеним чињеницама обавештава подносиоца захтева.¹⁷⁹

¹⁷⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 115. ст. 1. т. 5.

¹⁷⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 116. ст. 1. т. 4.

¹⁷⁸ Извештај о посети СРТ, СРТ/Inf (2015) 60, пар. 85.

¹⁷⁹ Закон о здравственој заштити ("Сл. гласник РС", бр. 107/05, 72/09 - др. закон, 88/10, 99/10, 57/11, 119/12, 45/13 - др. закон, 93/14, 96/15 и 106/15, чл. 208. ст. 1. - 4.

Стручни рад Специјалне затворске болнице и здравствених служби у заводима надзире министарство надлежно за послове здравља.¹⁸⁰

ПРЕПОРУКА

Министарство здравља ће извршити спољну проверу квалитета стручног рада здравствених радника у ОЗ Врање.

Министарство здравља ће примерак извештаја о провери квалитета доставити Националном механизму за превенцију тортуре.

¹⁸⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 276.